

Zoran Gavrilović · Dražen Pavlica · Marina Mijatović

SVET U MEDIJIMA

PTC

pink

1

PRVA

Q2.TV

happy

N1

Biro za društvena istraživanja

Zoran Gavrilović • Dražen Pavlica • Marina Mijatović

SVET U MEDIJIMA

Biro za društvena istraživanja

Zoran Gavrilović, Dražen Pavlica, Marina Mijatović
SVET U MEDIJIMA

Izdavač:

Biro za društvena istraživanja – BIRODI
Maršala Birjuzova 38, Beograd
www.birodi.rs

Za izdavača:

Zoran Gavrilović

Priprema:

Milena Lakićević

Štampa:

Šprint d.o.o.

Tiraž:

100 primeraka

ISBN

978-86-920719-3-5

SADRŽAJ

Zoran Gavrilović

Predstavljanje EU, SAD i Rusije
u medijima – rezultati monitoringa medija

5

Zoran Gavrilović

Javno mnjenje o medijskom izveštavanju

52

Dražen Pavlica

Analiza diskursa i globalni trougao
(SAD, EU, Rusija) u političkim emisijama

56

Marina Mijatović

Monitoring rada Regulatornog tela za elektronske medije
i javna nabavka softvera za monitoring

68

PREDSTAVLJANJE EU, SAD I RUSIJE U MEDIJIMA – REZULTATI MONITORINGA MEDIJA

UVOD

Nastavljajući analizu sadržaja izveštavanja televizija sa nacionalnom frekvencijom i N1 u okviru centralnih informativnih emisija, Biro za društvena istraživanja je ovog puta sproveo monitoring priloga u kojima su se pominjali SAD, EU i Rusija kao akteri.

Cilj ovog monitoringa je bio da na sistematičan način istražimo izveštavanje i tri ključna aktera na polju međunarodne politike kada je u pitanju Srbija.

Zato smo u periodu od 1. avgusta do 31. decembra 2018. godine sproveli monitoring izveštavanja u centralnim informativnim emisijama RTS-a, TV Pinka, TV Happy, TV Prva, TV 02 i TV N1.

Pored analize izveštavanja medija, predmet analize su bili i stavovi građana o izveštavanju medija o tri navedena aktera.

Istraživanje sprovedeno u dva talasa od 22. do 25. aprila 2019. godine i od 2. do 5. maja 2019. godine telefonskom anketom na reprezentativnom uzorku od 1006 ispitanika građana Republike Srbije bez teritorije Kosova.

Ciljnu populaciju predstavljaju građani Srbije stari 18 i više godina. Uzorački okvir se zasnivao na podacima iz Telefonskog imenika (elektronskog) i zvaničnim podacima popisa iz 2011. godine.

Tip uzorka je slučajni, dvoetafni, stratifikovani uzorak. Alokacija je proporcionalna veličini regiona, svih opština i tipa naselja na nivou opštine stratifikacija se vrši na osnovu: tipa naselja – urban/rural i 4 geo-ekonomska regiona.

Automatska kontrola procedure prikupljanja podataka je bila softverska, uključuje interaktivnu kontrolu konzistencije i logičku kontrolu odgovora u 100% slučajeva. Za jednu uradjenu anketu trebalo je kontaktirati 6 potencijalnih ispitanika.

Pored ove dve vrste analize u publikaciji će biti predstavljene i analize diskursa u političkim emisijama, kao i rezultate pravne analize rada Regulatornog tela za elektronske medije.

Istraživački okvir centralnih informativnih emisija (u daljem tekstu Dnevnika) čini ukupno 5089 priloga koji su emitovani od 1.8. 2018. do 31. 12. 2018. godine na pet televizija sa nacionalnom frekvencijom i kablovskoj televiziji N1.

Najveći broj priloga je imala televizija Pink (992) što je petina od svih monitorisanih priloga. Približno sličan broj priloga je imao javni servis, RTS, čiji novinari su u istom periodu priredili 940 priloga.

Treća televizijska stanica po broju emitovanih priloga o SAD, Rusiji i EU je TV Happy sa 929 priloga. TV O2 i N1 su imali najmanje monitorisanih priloga. O2 je imao 672, a N1 za 27 više, odnosno 699 (videti Tabelu 1).

Nešto drugačija slika izveštavanja monitorisanih TV se dobija kada se predstave podaci o vremenskom trajanju priloga. Naime, najveći procenat posmatranog programa, koji je ukupno trajao gotovo 198 sati, je emitovan na TV Pink (55:07:15) ili nešto više od četvrtine ukupno posmatranog sadržaja. Na drugom mestu je TV Happy koja je izveštavanju o EU, Rusiji i SAD posvetila (48:31:11), odnosno nešto manje od ¼ posmatranog vremena. Ostale televizije su značajno manje prostora posvetile izveštavanju o tri velike države od čijeg postupanja značajno zavisi budućnost Srbije.

Tabela 1. Broj priloga koji su bili predmet monitoringa po televizijskim stanicama

	N	%	vreme	%
RTS	940	18.5	30:25:55	15.4
TV Pink	992	19.5	55:07:15	27.8
TV Happy	929	18.3	48:31:11	24.5
Prva TV	857	16.8	24:56:51	12.6
O2	672	13.2	13:26:18	6.8
N1	699	13.7	25:32:26	12.9
Ukupno	5089	100.0	197:59	100.0

Kao indikator odnosa posmatranih televizijskih stanica prema akterima našeg monitoringa (SAD, EU i Rusija) merili smo broj priloga koji su imali najavu. Od ukupno 5089, najavu je imalo 1824 priloga.

Prema našim nalazima svaki treći prilog u proseku, koji se bavio SAD, EU i Rusijom, je bio najavljen. Najveći broj najavljenih priloga je imao RTS, a zatim Pink i Happy (Tabela 2)

Tabela 2.
Broj i procenat najavljenih
priloga po televizijskim
stanicama

	N	%
RTS	367	20.1
TV Pink	354	19.4
TV Happy	318	17.4
Prva TV	286	15.7
O2	226	12.4
N1	273	15.0
Total	1824	100.0

U pogledu žanrovske strukture dominiraju nedijaloške forme: vest, izveštaj, izveštaj sa izjavom koji zajedno čine oko nešto više od polovine priloga. Trećina priloga je bila u formi teme, odnosno medijskog paketa. Broj analitičnih formi (analiza, komentar, reportaža) je nešto preko 2% (Tabela 3).

Tabela 3. Žanrovska struktura priloga

	N	%
Vest	1252	24.6
Izveštaj	475	9.3
Izveštaj sa izjavom	1441	28.3
Gost u studiju, intervju	209	4.1
Tema, medijski paket	1593	31.3
Analiza	81	1.6
Komentar	17	.3
Reportaža	21	.4
Total	5089	100.0

Poređenjem po televizijama možemo zaključiti da ne postoji značajnije odstupanje od opšteg nalaza izuzev TV Happy na kojoj su izjave sa izveštajem najzastupljeniji oblik žanra, dok je na ostalim televizijama to medijski paket. TV Prva (6,2%) i N1 (3,7%) su televizije na kojima je monitoringom identifikovano najviše analitičkih priloga (Tabela 4).

Tabela 4. Žanrovska struktura priloga po televizijama (u %)

	RTS	Pink	Happy	Prva	O2	N1
Vest	22.1	27.7	20.6	28.2	33.6	15.7
Izveštaj	7.2	8.9	11.7	10.4	10.6	7.2
Izveštaj sa izjavom	30.5	28.2	26.0	26.6	33.0	26.0
Gost u studiju, intervju	1.3	2.8	16.3	1.3	0.1	0.9
Tema, medijski paket	36.7	31.5	24.4	27.4	22.2	46.5
Analiza	1.0	0.2	0.4	5.0	0.3	3.0
Komentar	0.2	0.3	0.2	0.8	0.1	0.3
Reportaža	1.0	0.4	0.3	0.2	0.0	0.4

Pregledom rezultata koji govore o tipu događaja koji su bili povod za prilog možemo zaključiti da su dominirali oni prilozi koji su se bavili onim što radi vlast (52,5%). Na drugom mestu su medijske inicijative i intervju i komentari, (23%), a 14,6% priloga su bili prilozi čiji je povod bio društveni događaj (Tabela 5).

Tabela 5. Struktura događaja u priložima (u %)

	%
Aktuelni spontani događaj	4.4
Aktuelni događaj koga organizuju institucije vlasti	52.5
Organizovan događaj van institucija vlasti	14.6
Pseudo događaj, privlačenje medijske pažnje	5.6
Medijske inicijative, intervjui, komentari	23.0

Generalno posmatrajući rezultate po televizijama ne postoje značajne razike. Spontani događaji su najviše zastupljeni na O2 (6,3%), a događaji u organizaciji vlasti (državni događaji) su najviše zastupljeni na RTS-u (58,4%). Na istoj televiziji najveći broj priloga za povod je imao događaj van institucija vlasti (20,3%). TV O2 je televizija na kojoj je najviše uočeno priloga koji su se bazirani na tzv. "pseudo događajima", odnosno događajima kojima se privlači medijska pažnja (8,6%). Televizija sa najviše priloga koji su bili blod medijske inicijative, intervjua i komentara je TV Prva (29,6%)

Tabela 6. Struktura događaja u priložima po televizijama (u %)

	RTS	Pink	Happy	Prva	O2	N1
Aktuelni spontani događaj	3.5	4.9	3.3	2.8	6.3	6.2
Aktuelni događaj koga organizuju institucije vlasti	58.4	50.1	53.9	45.9	51.9	54.5
Organizovan događaj van institucija vlasti	20.3	14.5	10.7	16.1	13.2	11.6
Pseudo događaj, privlačenje medijske pažnje	3.2	8.5	4.3	5.6	8.6	3.9
Medijske inicijative, intervjui, komentari	14.6	22.0	27.8	29.6	19.9	23.9

Predmet našeg monitoringa je po prvi put bilo postupanje novinara. Naime, pored uobičajnih indikatora, koji mere ponašanje medija prema temi i akterima, ovog puta smo želeli da izmerimo kako novinari rade svoj posao.

Tabela 7. Medijsko ponašanje novinara u priložima o SAD, Rusija i EU

	N	%		N	%
Prenosi informaciju OFF	3742	73.5	Zapitkuje, postavlja potpitanja	157	3.1
Promoviše stav nekog od aktera	131	2.6	Poziva na odgovornost	7	0.1
Agituje za stav nekog od aktera	13	.3	Podseća	16	0.3
Perjaniše - vređa/etiketira	9	.2	Iznosi kontraargumente/podatke	35	0.7
Zagovara	12	.2	Kritikuje - ideološki	1	0.0
Podržava	52	1.0	Kritikuje lično	2	0.0
Edukuje	28	0.6	Kritikuje - činjenično	8	0.2
Ismeva	7	0.1	Zabavlja	8	0.2
Analizira	244	4.8	Poredi SAD/EU/RUS	6	0.1
Prenosi informaciju ON	609	12.0			

Iz priloženih nalaza se može zaključiti da najveći broj priloga, preko 80% predstavljaju prilozi u kojima su novinari čitači sadržaja. U 35 priloga su novinari izneli kontra argumente/podatke, dok su u 8 kritikovali činjenično. Posmatrajući po televizijama koje su bile predmet monitoringa može se videti da ne postoje razlike, izuzev TV N1 kod koje je značajno prisustvo iznošenje kontraargumenata i podataka.

Nalazi o strukturi izvora potvrđuju plitak način izveštavanja o SAD, Rusiji i EU. Naime, nalazi monitoringa govore o dominaciji redakcijskih izvora uz prenošenje saopštenja kao ključnih izvora. Dve trećine priloga su kao izvor imali redakcijske izvore, dok je 13% priloga kao izvor imalo saopštenje stranih državnih organa, a 5% saopštenja domaćih državnih organa. Prenosenje informacija iz stranih medija je veoma nisko i najveće je iz SAD, zatim EU pa Rusije.

Tabela 8. Izvori u priložima o SAD, Rusija i EU (u %)

Izvor	%
Redakcija	66.6
Saopštenje - strani akter	13.0
Saopštenje - domaći držani akter	5.5
Društvene mreže	3.1
Elektronski medij SAD	2.4
Strane agencije	1.4
Dopisnik	1.2
Elektronski medij Rusija	.8
Stranni elektronski mediji bez sedišta	.8
Elektronski medij EU	.8
Elektronski medij region	.8
Domaći štampani medij	.6
Strani štampani medij	.6
Tanjug	.5
Regionalna štampa	.5
Domaći elektronski medij	.4
Internet portali	.3
Saopštenje - domaći nedržani akter	.2
Beta	.2
FoNET	.1
Digitalne platforme	.1

ZASTUPLJENOST SAD, RUSIJE I EU

Podaci iz Tabele 3 govore da je izveštavanje televizija sa nacionalnom frekvencijom s jedne strane autocentrično, jer se u najvećoj meri dovodi u vezu sa Srbijom, dok je sa druge strane plitko, odnosno posmatrani akteri se u najvećem meri samo spominju, bilo sami ili u vezi sa Srbijom.

Tabela 9. Broj i vreme trajanja priloga po televizijskim stanicama

	Pominjanje		Vreme	
	N	%	Sum	Sum %
SAD samostalno predstavljene	614	12.1	12:13:37	6.2
EU samostalno predstavljena	339	6.7	6:56:15	3.5
Rusija samostalno predstavljena	263	5.2	5:01:28	2.5
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	58	1.1	4:56:34	2.5
SAD i EU	80	1.6	4:11:55	2.1
SAD i Rusija	99	1.9	3:04:51	1.6
EU i Rusija	30	.6	1:28:41	.7
SAD i Srbija	205	4.0	6:26:12	3.3
EU i Srbija	336	6.6	13:50:58	7.0
Rusija i Srbija	212	4.2	6:28:53	3.3
Srbija dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti	1184	23.3	74:51:53	37.8
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	1669	32.8	58:28:36	29.5
Total	5089	100.0	197:59	100.0

Od svih aktera SAD su najviše zastupljeni gledano i kroz prizmu broja spominjanja (12% svih priloga) i vremena trajanja priloga (6,2% od ukupnog trajanja svih priloga). U ovu računicu treba uvrstiti i izveštavanje o odnosu sa Srbijom (205 priloga koji su trajali 6:26:12) prilozima u kojima se SAD navode kao akter sa ostalim akterima.

Na drugom mestu po ukupnom vremenu je EU i njen odnos sa Srbijom (7% ukupno posmatranog vremena), čemu treba dodati 339 priloga koji su trajali 6:56:15, a koje se odnosi na izveštavanje o samoj EU. Deo zastupljenosti EU se odnosi i na ono vreme i priloge u kojima se EU pominje sa Rusijom i SAD.

Na trećem mestu po zastupljenosti je Rusija. Ona je samostalno predstavljena u 263 priloga koji su ukupno trajali 5:01:28, odnosno 212 priloga koji se bave odnosima Srbije i Rusije u trajanju 6:28:53.

Hipoteza o naglašenoj domaćoj vizuri izveštavanja o EU, SAD i Rusiji potvrđuje se i na javnom servisu. Trećina ukupno analiziranog vremena (30:25:55) tokom petomesečnog monitoringa je bila u prilozima u kojima je Srbija dominantan akter, a SAD, Rusija i EU samo spomenuti. U nešto više od ¼ priloga SAD, EU i Rusija su bili samo spomenuti, dok je 10% analiziranog vremena bilo posvećeno odnosima EU i Srbije.

Tabela 10. Vreme trajanja priloga na RTS-u

	Vreme	%
Srbija dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti	9:55:22	32.6
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	8:38:50	28.4
EU i Srbija	3:14:11	10.6
EU samostalno predstavljena	1:34:02	5.1
SAD samostalno predstavljene	1:39:44	5.5
Rusija i Srbija	1:31:49	5.0
Rusija samostalno predstavljena	1:09:46	3.8
SAD i Srbija	1:08:48	3.8
SAD i Rusija	0:31:55	1.7
SAD i EU	0:31:50	1.7
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	0:18:34	1.0
EU i Rusija	0:11:02	0.6

Najveća komercijalna televizija, TV Pink je skoro duplo više vremena od RTS-a posvetila izveštavanju o SAD, Rusiji i EU. Naime, ona je tokom posmatranog monitoringa emitovala priloge čije je ukupno trajanje 55:07:15.

Raspored zastupljenosti aktera je skoro istovetan uz razliku da je na TV Pink duplo više vremena dala priložima u kojima je Srbija bila dominantni akter a SAD, Rusija i EU samo spomenuti (51,3%), čime je ova televizija u i ovom monitoringu pokazala svoju vlastocetričnost. Valja naglasti da je za razliku od RTS, EU samostalno manje predstavljena od SAD, a više od Rusije.

Tabela 11. Vreme trajanja priloga na TV Pink

	Vreme	%
Srbija dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti	28:17:18	51.3
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	12:45:54	23.2
EU i Srbija	3:16:08	5.9
SAD samostalno predstavljene	2:10:30	3.9
Rusija i Srbija	2:02:20	3.7
SAD i EU	1:25:10	2.6
SAD i Srbija	1:13:44	2.2
EU samostalno predstavljena	1:04:19	1.9
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	0:51:05	1.5
EU i Rusija	0:43:22	1.3
Rusija samostalno predstavljena	0:40:51	1.2
SAD i Rusija	0:36:33	1.1

Modla izveštavanja o EU, Rusiji i SAD, koju smo konstatovali kod dve prethodno analizirane televizije sa nacionalnom frekvencijom, konstatovana je i na TV Happy. Razlika se odnosi samo na distribuciju vremena, gde je vreme koje je posvećeno priložima u kojima je Srbija dominantni akter a SAD, Rusija i EU spomenuti između RTS i Pinkovog vremena.

Tabela 12. Vreme trajanja priloga na TV Happy

	Vreme	%
Srbija dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti	18:15:03	37.6
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	15:19:04	31.6
EU i Srbija	3:06:21	6.4
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	2:51:42	5.9
SAD samostalno predstavljene	1:51:28	3.8
SAD i Srbija	1:35:21	3.3
EU samostalno predstavljena	1:28:57	3.1
Rusija i Srbija	1:18:20	2.7
Rusija samostalno predstavljena	1:04:12	2.2
SAD i EU	1:00:53	2.1
SAD i Rusija	0:30:11	1.0
EU i Rusija	0:09:38	.3

TV Prva je prva televizija koja je narušila modlu izveštavanja na teme našeg monitoringa. Urednici ove televizije su najviše vremena (35%) posvetili priložima u kojima se spominju SAD ili EU ili Rusija. Na drugom mestu su prilozima u kojima je Srbija dominantni akter a SAD, Rusija i EU spomenuti (28,8%). Na trećem mestu po trajanju su prilozima u kojima su SAD samostalno predstavljene.

Tabela 13. Vreme trajanja priloga na TV Prva

	Vreme	%
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	8:50:03	35.4
Srbija dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti	7:10:24	28.8
SAD samostalno predstavljene	2:00:28	8.0
EU i Srbija	1:38:17	6.6
SAD i Srbija	1:05:45	4.4
EU samostalno predstavljena	0:49:00	3.3
Rusija samostalno predstavljena	0:45:52	3.1
SAD i Rusija	0:44:28	3.0
SAD i EU	0:41:24	2.8
Rusija i Srbija	0:34:52	2.3
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	0:27:31	1.8
EU i Rusija	0:08:43	.6

TV O2 je televizija sa najmanje vremena koje je izdvojila za aktere našeg monitoringa. 13:26:18. Slično kao TV Prva i na TV O2 imamo korekciju utvrđene dominantne modle izveštavanja o EU, Rusiji i SAD. Nešto više od trećine vremena je posvećenon SAD ili EU ili Rusija kao akterima koji si bili spomenuti. Četvrtinu vremena su zauzeli prilozu u kojima je Srbija bila dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti, a 11% vremene su trajali prilozu u kojima je SAD bila jedini od tri posmatrana aktera.

Tabela 14. Vreme trajanja priloga na TV O2

	Vreme	%
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	5:02:19	37.5
Srbija dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti	3:27:02	25.7
SAD samostalno predstavljene	1:28:47	11.0
EU samostalno predstavljena	0:37:35	4.7
Rusija samostalno predstavljena	0:34:12	4.2
Rusija i Srbija	0:34:11	4.2
SAD i Srbija	0:29:33	3.7
EU i Srbija	0:25:29	3.2
SAD i Rusija	0:21:34	2.7
EU i Rusija	0:12:36	1.6
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	0:07:18	.9
SAD i EU	0:05:40	.7

Prema dostupnim podacima iz našeg monitoriga TV N1 je podjednako dala vremena prilozima u kojima su SAD ili EU ili Rusija samo spomenuti i prilozima u kojima je Srbija bila glavni akter uz spominjanje SAD, Rusije i EU. Dalji redosled aktera se uklapa u opisani model.

Tabela 15. Vreme trajanja priloga na TV N1

	Vreme	%
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	7:52:24	30.8
Srbija dominantni akter a SAD, Rusija i EU spomenuti	7:46:42	30.5
SAD samostalno predstavljene	3:02:41	11.9
EU i Srbija	2:10:31	8.5
EU samostalno predstavljena	1:22:21	5.4
SAD i Srbija	0:53:00	3.5
Rusija samostalno predstavljena	0:46:34	3.0
Rusija i Srbija	0:27:21	1.8
SAD i EU	0:26:56	1.8
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	0:20:25	1.3
SAD i Rusija	0:20:10	1.3
EU i Rusija	0:03:19	.2

ANALIZA ARGUMENTACIJE

Između zastupljenosti i tona izveštavanja predstavimo nalaze o argumentaciji. U analiziranim priložima najzastupljeniji vid argumentacije su činjenice (28,4%). U najvećoj meri to su informacije koje govore o aktivnostima aktera (sastanci). Na drugom mestu su stavovi funkcionera kojima oni izražavaju svoje viđenje nekog drugog aktera ili događaj.

I ova dimenzija istraživanja govori o prirodi izveštavanja u centralnim informativnim emisijama. Naime, i ovaj nalaz ukazuje o plitkoći izveštavanja. Argumenti za ovaj zaključak su manjak stavova stručnjaka, pozivanja na istraživanje i stavove građana.

Tabela 16. Argumentacija u analiziranim priložima o SAD, Rusiji i EU (u %)

Argumentacija višestruki odgovori	%
Činjenice	28.4
Stav funkcionera	27.7
Stav stručnjaka	7.8
Stav institucije EU	6.9
Stav institucije SAD	4.9
Stav institucije Srbije	4.8
Stav građana / zainteresovana strana	4.4
Stav institucije Rusije	3.3
Stav novinara-analitičara	2.4
Stav političara	2.3
Stav institucije trećih zemalja	1.8
Stav analitičara	1.8
Stav javne ličnosti	1.0
Građanin SAD	0.5
Strategija/politika	0.4
Ugovor	0.3
Istraživanje (naučni institut, univerzitet)	0.3
Državna statistika	0.2
Istraživanje - stručnjak	0.2
Zakon	0.1
Istraživanje međunarodnih organizacija	0.1
Građanin Rusije	0.1
Građanin EU	0.0

Tabela 17. Argumentacija u analiziranim priložima o SAD, Rusiji i EU po televizijama (u %)

	RTS	Pink	Happy	Prva	O2	N1
Stav građana / zainteresovana strana	7.9	5.5	3.3	9.3	6.7	10.4
Stav funkcionera	46.8	42.7	44.9	42.1	43.8	47.6
Stav stručnjaka	11.5	13.5	16.4	11.2	7.0	14.3
Stav političara	2.7	4.0	3.3	3.9	2.1	6.7
Državna statistika	0.7	0.2	0.4	0.2	0.3	0.3
Istraživanje - stručnjak	0.1	0.0	0.5	0.4	0.4	0.9
Istraživanje (naučni institut, univerzitet)	0.4	0.2	0.4	0.1	0.6	0.9
Istraživanje međunarodnih organizacija	0.3	0.1	0.2	0.2	0.0	0.1
Zakon	0.1	0.2	0.4	0.2	0.0	0.4
Strategija/politika	0.6	0.2	0.8	0.7	.9	0.4
Ugovor	0.5	0.3	1.4	0.2	0.4	0.1
Stav analitičara	1.5	4.5	3.4	2.1	0.7	4.3
Stav novinara-analitičara	0.9	6.3	2.0	5.8	2.2	6.0
Građanin Rusije	0.3	0.2	0.3	0.0	0.1	0.0
Građanin SAD	0.9	0.4	0.2	0.7	1.2	1.9
Građanin EU	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.1
Činjenice	47.4	47.4	36.4	50.8	48.5	45.2
Stav javne ličnosti	2.1	1.3	1.4	1.5	2.2	0.9
Stav institucije Srbije	11.8	6.9	9.6	4.7	3.1	9.0
Stav institucije SAD	8.3	6.7	4.4	7.9	8.9	12.6
Stav institucije EU	13.4	8.3	11.2	10.5	8.8	14.7
Stav institucije Rusije	8.0	5.0	4.7	4.6	5.7	3.7
Stav institucije trećih zemalja	4.8	2.3	2.6	1.2	2.5	3.9
Stav crkve	0.6	0.9	1.1	0.1	0.4	0.0

Posmatrajući nalaze po televizijama čije su centralne informativne emisije bile predmet monitoringa, možemo zaključiti da je argumentacija RTS bliža državnoj televiziji nego javnom servisu, jer kao argumente koristi činjenice koje se odnose na postupanje državnih funkcionera i tela, odnosno stavove javnih funkcionera i stavovima.

S druge strane se nalazi N1 koji je otvoreniji prema građanima, političarima i analitičarima, zajedno sa Pinkom, ali i stavovi institucija iz SAD.

TONALITET IZVEŠTAVANJA

U prethodnom delu iznoseći podatke o obimu izveštavanja o Rusiji, SAD i EU utvrdili samo da je SAD od tri posmatrana aktera najviše zastupljen. To je samo jedan od indikatora koje tokom našeg monitoringa merimo. Drugi, možda i važniji, je ton predstavljanja aktera.

Iz priložene Tabele 10 jasno se vide dve tendencije. Prva je dominacija neutralnog izveštavanja, a druga je pozitivano izveštavanje o Rusiji. Naime, sa 1/5 priloga u kojima je Rusija pozitivno predstavljena, ona je duplo više predstavljena od EU, a nešto manje od tri puta od SAD.

Inače, SAD kao najzastupljeniji akter je ujedno i najnegativnije predstavljeno akter (9,4% priloga) koji smo monitorisali, a Rusija najmanje negativno predstavljeno akter (2,7% priloga).

Tabela 18. Tonalitet izveštavanja o Rusiji, SAD i EU (u %)

Akter	Ton	%
EU	Neutralan	83.3
	Pozitivan	10.4
	Negativan	6.3
SAD	Neutralan	82.7
	Pozitivan	7.9
	Negativan	9.4
Rusija	Neutralan	76.5
	Pozitivan	20.8
	Negativan	2.7

Posmatrano po aktetima i televizijama, EU je najpozitivnije predstavljena na RTS-u i TV Happy, a najnegativnije na TV Pink i TV Prva. SAD je najviše pozitivnih priloga imala na TV Happy, dok negativnih na TV Pinku i Prvoj.

I na kraju Rusija je najpozitivnije predstavljena na TV Pink i TV Happy, a negativno na N1, gde je ujedno pozitivnije predstavljena u odnosu na SAD i EU.

Tabela 19. Tonalitet izveštavanja o Rusiji, SAD i EU po televizijama (u %)

		RTS	Pink	Happy	Prva	O2	N1
ton EU	Neutralan	81.6	80.0	80.5	84.5	85.2	90.8
	Pozitivan	14.9	10.2	13.5	8.4	8.2	4.2
	Negativan	3.5	9.7	6.0	7.1	6.6	5.0
ton SAD	Neutralan	84.0	78.6	76.7	87.4	83.4	86.8
	Pozitivan	8.8	7.9	12.7	4.8	6.5	7.1
	Negativan	7.1	13.5	10.6	7.8	10.1	6.2
ton RUS	Neutralan	79.5	73.2	72.6	76.7	77.1	83.2
	Pozitivan	19.6	25.8	25.3	18.8	18.2	11.0
	Negativan	.9	1.0	2.1	4.5	4.7	5.8

AKTERSKA ANALIZA

U ovom delu teksta predstavimo zastupljenost aktera. Merna jedinica je pominjanje u prilogu, gde se jedan prilog smatra jednim pominjanjem.

Tabela 20. Najzastupljeniji akteri

Akter	Broj priloga u kojima se akter pojavio
Aleksandar Vučić	981
Donald Tramp	521
Vladimir Putin	376
Predstavnik institucije SAD	369
Ana Brnabić	275
Ivica Dačić	274
Federika Moggerini	206
Johanes Han	188
Predstavnik institucije EU	163
Predstavnik institucije Rusije	160
Evropski zvaničnici	159
Angela Merkel	138
Evropska komisija	113
Kajl Skot	109
Maja Kocijančić - PR evropske komisije	105
Sergej Lavrov	60
Jadranka Joksimović	49
State Department	27
David McAllister	24
Bela kuća	21
Dimitri Medvedev	7
Austrijsko predsedavanje EU	6
Savet ministara EU	3
Tanja Mišćević	2

Pogled na Tabelu 21 budi pitanje da li je Srbija država na putu ka EU. Prisutnost aktera iz EU i onih koji se bave EU procesom u centralnim informativnim emisijama govori da se na polju evropskih integracija malo ili nimalo radi, odnosno da ono što se radi nije od interesa urednika dnevnika na televizijama sa nacionalnom frekvencijom.

I ovaj monitoring pokazuje, kao i većina posle 2014. godine, da su mediji u Srbiji vučićocentrični i da je on i u ovom slučaju najzastupljeniji akter. Iza predsednika Vučića su akteri iz SAD i Rusija kao i predstavnici Vlade Srbije, a tek iza svih njih akteri iz EU. U prilog tezi o marginalizaciji evropske agende u Srbiji govori broj priloga koje ima Ministarka za EU integracije (49) i šefica pregovaračkog tima, Tanja Mišćević, samo 2.

Drugi trend koji se može uvideti je značajna prisutnost političkih lidera SAD i Rusije u odnosu na tzv institucionalne aktere ili društvene aktere. Zastupljenost Donalda Trampa i Vladimira Putina su primeri za ovu tezu.

Sada ćemo nalaze našeg monitoringa o obimu prisutnosti aktera analizirati na nivou televizija uz napomenu da će predmet prezentacije biti samo akteri koji su zastupljeni više od 1%.

U analiziranim priložima na RTS po prisutnosti se ističe predsednik Srbije, Aleksandar Vučić, strani funkcioneri generalno posmatrano. Predsednik SAD, Donald Tramp, premijerka Ana Brnabić i predsednik Rusije, Vladimir Putin. Od predstavnika EU na sedmom mestu su evropski zvaničnici načelno pomenuti.

Tabela 21. Najzastupljeniji akteri – RTS (u %)

Akter	Procenat zastupljenosti priloga u kojima se akter pojavio
Aleksandar Vučić	7.3
Strani državni funkcioneri	4.2
Donald Tramp	3.9
Ana Brnabić	3.1
Vladimir Putin	3.0
Predstavnik institucije SAD	2.6
Ivica Dačić	2.4
Domaći državni funkcioneri	2.4
Evropski zvaničnici	1.9
Predstavnik institucije Srbije	1.7
Predstavnik institucije EU	1.7
Predstavnik institucije Rusije	1.7
Federika Moggerini	1.4
Angela Merkel	1.3
Johanes Han	1.1
Aleksandar Čepurin	1.0
Aleksandar Vulin	1.0
Javne ličnosti	1.0

Trend dominacije predsednika Aleksandra Vučića, ali još izraženiji, je prisutan na TV Pink-u. Sa duplo manje priloga prisutan je predsednik SAD, Donald Tramp, a iza njega značajno manje predsednik Rusije Vladimir Putin. Od EU aktera najviše je bio zastupljen Johanes Han.

Tabela 22. Najzastupljeniji akteri – Pink (u %)

Akter	Procenat zastupljenosti priloga u kojima se akter pojavio
Aleksandar Vučić	11.0
Donald Tramp	4.9
Vladimir Putin	3.4
Analitičar	2.4
Predstavnik institucije SAD	2.4
Strani državni funkcioneri	1.9
Domaći državni funkcioneri	1.8
Johanes Han	1.7
Predstavnik institucije Srbije	1.5
Ana Brnabić	1.5
Federika Mogerini	1.3
Marko Đurić	1.3
Ivica Dačić	1.2
Predstavnik institucije EU	1.2
Predstavnik institucije Rusije	1.2
Srpska lista	1.1
Evropski zvaničnici	1.0

I u slučaju TV Happy najzastupljeniji akter je predsednik Srbije i Srpske napredne stranke, Aleksandar Vučić. Na drugom mestu po zastupljenosti, sa ne velikim zaostatkom su domaći državni funkcioneri, Donald Tramp, predsednici ovdašnjih institucija i Vladimir Putin.

Kao i u slučaju prethodne dve televizije, predstavnici EU se nalaze u drugom delu tabele po procentu zastupljenosti, predstavnici institucija EU i Federika Mogerini i Johanes Han.

Tabela 23. Najzastupljeniji akteri – Happy (u %)

Akter	Procenat zastupljenosti priloga u kojima se akter pojavio
Aleksandar Vučić	6.0
Domaći državni funkcioneri	4.5
Donald Tramp	3.7
Predstavnik institucije Srbije	2.8
Vladimir Putin	2.6
Predstavnik institucije SAD	2.6
Ivica Dačić	2.6
Ana Brnabić	2.3
Strani državni funkcioneri	2.1
Predstavnik institucije EU	1.8
Federika Mogerini	1.7
Johanes Han	1.5
Predstavnik institucije Rusije	1.5
NATO	1.4
Evropski zvaničnici	1.4
Analitičar	1.4
Evropska komisija	1.1
Lokalne samouprave	1.1

U slučaju TV Prva po prvi put imamo da su predstavnici EU, konkretno Federika Mogereni nešto više zastupljena, uz tradicionalno visoku zastupljenost predsednika Srbije, Aleksandra Vučića i predsednike SAD i Rusije. Valja istaći da je na TV Prva značajno bio prisutan ambasador SAD u Srbiji.

Tabela 24. Najzastupljeniji akteri - TV Prva (u %)

Akter	Procenat zastupljenosti priloga u kojima se akter pojavio
Aleksandar Vučić	7.3
Donald Tramp	3.6
Vladimir Putin	3.3
Predstavnik institucije SAD	2.8
Ivica Dačić	2.3
Federika Mogerini	1.7
Analitičar	1.7
Johanes Han	1.5
Kajl Skot	1.3
Strani državni funkcioneri	1.3
Ana Brnabić	1.3
NATO	1.2
Angela Merkel	1.2
Maja Kocijančić- PR evropske komisije	1.1
Marko Đurić	1.0
Srpska lista	1.0
Predstavnik institucije EU	1.0

Na TV O2 raspored zastupljenosti aktera je skoro pa istovetan prethodno analiziranim TV na način da su predsednici Vučić, Tramp i Putin biti najzastupljeniji akteri, ali da su u gornjem delu tabele i Federika Mogerinini i Johanes Han kao predstavnici EU i predstavnici SAD institucija.

Tabela 25. Najzastupljeniji akteri - TV O2 (u %)

Akter	Procenat zastupljenosti priloga u kojima se akter pojavio
Aleksandar Vučić	8.1
Donald Tramp	4.2
Vladimir Putin	3.8
Predstavnik institucije SAD	3.6
Strani državni funkcioneri	2.7
Ivica Dačić	2.5
Federika Mogerini	1.9
Johanes Han	1.8
Ana Brnabić	1.7
Predstavnik institucije Rusije	1.5
Angela Merkel	1.1
Maja Kocijančić - PR evropske komisije	1.0
Javne ličnosti	1.0
NATO	1.0
Kajl Skot	1.0
Aleksandar Čepurin	1.0

N1 je televizija koja i ne odstupa značajnije od rasporeda koji smo predstavili kod na svim posmatranim televizijama izuzev predsednika Rusije, Vladimira Putina, koji je značajno manje pristan. I na ovoj televiziji Aleksandar Vučić je najzastupljeniji akter, dok je na drugom Donald Tramp, a predstavnici institucija SAD na trećem. Predstavnici EU institucija je su na sredini tabele.

Tabela 26. Najzastupljeniji akteri - TV N1

Akter	Procenat zastupljenosti priloga u kojima se akter pojavio
Aleksandar Vučić	6.2
Donald Tramp	4.2
Predstavnik institucije SAD	3.9
Ana Brnabić	3.0
Strani državni funkcioneri	2.5
Ivica Dačić	2.1
Federika Mogerini	2.0
Evropski zvaničnici	1.9
Vladimir Putin	1.7
Analitičar	1.5
Evropski parlament	1.4
Angela Merkel	1.3
Johanes Han	1.3
Evropska komisija	1.3
Predstavnik institucije Srbije	1.2
NATO	1.1
Predstavnik institucije EU	1.0

TEMATSKA ANALIZA PRILOGA

Analiza nalaza u prilogima o SAD, Rusiji i EU govore o svojevrsnoj kosovizaciji izveštavanja kada je u pitanju spoljna politika i odnosi Srbije sa ova tri centra moći u svetu. Briselski sporazum, unutrašnja politika Kosova, Kosovo van Brisela - život na Kosovu, načelno rešenje Kosova i posete Kosovu čine kosovski kolaž koji u drugi plan stavlja kako odnose između Srbije i navedenih aktera, tako i prikazivanje društvenog, političkog i ekonomskog života u Rusiji, SAD i EU. U pogledu tema one su u najvećoj meri vezane za SAD, a zatim za Rusiji i EU. Političke, odnosno institucionalne teme dominiraju u odnosu na društveni život.

Tabela 27. Najzastupljenije teme (u %)

Tema	Procenat zastupljenosti teme
Briselski sporazum	9.0
Unutrašnja politika Kosova	8.6
Sport	7.7
Spoljna politika Srbije ka svima	3.7
Regionalni odnosi	3.7
Spoljna politika SAD	3.6
Događaji u svetu	3.5
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	3.2
Društveni život SAD	2.8
Spoljna politika Rusije	2.7
Načelno rešenje Kosova	2.6
Unutrašnja politika Srbije	2.5
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	2.4
Unutrašnja politika SAD	2.1
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	1.9
Unutrašnja politika EU	1.9
Zasedanje Generalne skupštine UN	1.9
EU integracije Srbije	1.9
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.7
Proslave i obeležavanja	1.3
Zvanični odnosi Srbije i EU	1.3
Zvanični odnosi Srbije i SAD	1.3
Spoljna politika EU	1.2
Posete Kosovu	1.0

Na RTS sport je najzastupljenija tema u analiziranim člancima o SAD, Rusija i EU. Na drugom mestu je Kosovski kolaž, a iza njih su spoljna politika Srbije, teme koje se odnose na SAD, Rusiju i EU.

Tabela 28. Najzastupljenije teme - RTS (u %)

Tema	Procenat zastupljenosti teme
Sport	11.7
Briselski sporazum	5.3
Unutrašnja politika Kosova	5.2
Događaji u svetu	4.4
Spoljna politika Srbije ka svima	4.0
Spoljna politika SAD	3.9
Unutrašnja politika Srbije	3.5
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	3.3
Spoljna politika Rusije	3.2
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	3.0
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	2.9
Unutrašnja politika EU	2.4
EU integracije Srbije	2.3
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	2.1
Načelno rešenje Kosova	1.9
Unutrašnja politika SAD	1.9
Regionalni odnosi	1.8
Zvanični odnosi Srbije i EU	1.8
Privreda, privrednici	1.8
Društveni život SAD	1.6
Zvanični odnosi Srbije i SAD	1.4
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa SAD	1.4
Kultura	1.3
Proslave i obeležavanja	1.2
Unutrašnja politika Rusija	1.2
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.2
Zasedanje Generalne skupštine UN	1.1
Obrazovanje/nauka	1.1
Bezbednost	1.1
Crkva	1.0
Ljudska i manjinska prava	1.0
Bregzit	1.0

Za razliku od RTS-a na prvom mestu po zastupljenosti tema na TV Pinku glavna tema je iz Kosovskog kolaža, unutrašnja politika Kosova, a na drugom mestu sport. Ostali raspored tema prati modlu SAD – Rusija – EU, uz pristunost dve teme. Jedna je regionani odnosi, a druga je događaji u svetu.

Tabela 29. Najzastupljenije teme – Pink (u %)

Tema	Procenat zastupljenosti teme
Unutrašnja politika Kosova	8.9
Sport	8.0
Briselski sporazum	7.9
Spoljna politika Srbije ka svima	5.9
Spoljna politika SAD	4.5
Regionalni odnosi	3.2
Događaji u svetu	3.2
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	3.0
Društveni život SAD	2.7
Spoljna politika Rusije	2.7
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	2.3
Načelno rešenje Kosova	2.2
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	2.2
Unutrašnja politika SAD	2.2
Unutrašnja politika EU	2.1
Unutrašnja politika Srbije	2.0
Zasedanje Generalne skupštine UN	1.9
Zvanični odnosi Srbije i SAD	1.6
Spoljna politika EU	1.6
Proslave i obeležavanja	1.5
Posete Kosovu	1.4
Opozicija	1.4
Zvanični odnosi Srbije i EU	1.3
Elementarne nepogode	1.3
EU integracije Srbije	1.2
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.2
Medicina - zdravstvo	1.2
Crkva	1.2
Privreda, privrednici	1.0

Na TV Happy teme iz Kosovskog kolaža su zauzele prva dva mesta, a na trećem je tema regionalni odnosi. Iza njih su teme koje se tiču SAD, unutrašnje politike Srbije, saradnje Srbije sa EU i Rusijom.

Tabela 30. Najzastupljenije teme – Happy (u %)

Tema	Procenat zastupljenosti teme
Unutrašnja politika Kosova	8.2
Briselski sporazum	8.1
Regionalni odnosi	5.8
Spoljna politika Srbije ka svima	4.0
Događaji u svetu	4.0
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	3.3
Spoljna politika SAD	3.2
Unutrašnja politika Srbije	3.1
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	3.1
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	3.0
Spoljna politika Rusije	2.7
Načelno rešenje Kosova	2.6
Unutrašnja politika EU	2.3
EU integracije Srbije	2.3
Sport	2.2
Zasedanje Generalne skupštine UN	1.9
Ekonomija Srbije	1.8
Proslave i obeležavanja	1.7
Obrazovanje/nauka	1.5
Unutrašnja politika SAD	1.4
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	1.4
Spoljna politika EU	1.4
Ljudska i manjinska prava	1.3
Naoružanje	1.2
Životna sredina	1.2
Društveni život SAD	1.1
Kultura	1.1
Privreda, privrednici	1.0
Crkva	1.0
Evrointegracije zapadnog Balkana	1.0
Prilagođavanje zakonodavstva SBR – EU	1.0
Klimatske promene	1.0

Sport kao tema je tokom perioda monitoringa bila vodeća tema na TV Prva u priložima koji su predmet analize. Iza njega se nalaze teme iz Kosovskog kolaža, a zatim teme koje su međudobno prožete a tiču se spoljne politike Srbije, spoljne politike SAD i događaja u svetu. Tema EU integracija i odnosa sa Srbijom je u drugom delu tabele kao i na svim ostalim monitorisanim TV.

Tabela 31. Najzastupljenije teme - (u %)Prva

Tema	Procenat zastupljenosti teme
Sport	13.0
Briselski sporazum	11.6
Unutrašnja politika Kosova	11.6
Regionalni odnosi	4.0
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	3.7
Načelno rešenje Kosova	3.4
Spoljna politika Srbije ka svima	2.8
Spoljna politika SAD	2.7
Događaji u svetu	2.5
Društveni život SAD	2.2
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	2.1
Spoljna politika Rusije	2.0
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	2.0
Unutrašnja politika SAD	1.9
Razgraničenje Srbija - Kosovo	1.9
Zasedanje Generalne skupštine UN	1.8
EU integracije Srbije	1.8
Unutrašnja politika EU	1.5
Zvanični odnosi Srbije i SAD	1.5
Unutrašnja politika Srbije	1.3
Spoljna politika EU	1.1
Posete Kosovu	1.1

Za razliku od TV Prva na O2 imamo inverziju mesta. Teme iz Kosovskog kolaža (Briselski sporazum, unutrašnja politika Kosova) su na prvom mestu, dok je iza njih sport. I na TV Prva imamo značajnu prisutnost teme spoljne politike SAD i spoljne politike Rusije, dok su teme EU integracija marginalizovane.

Tabela 32. Najzastupljenije teme - O2 (u %)

Tema	Procenat zastupljenosti teme
Briselski sporazum	11.9
Unutrašnja politika Kosova	11.9
Sport	9.2
Društveni život SAD	5.1
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	4.0
Spoljna politika SAD	3.4
Spoljna politika Rusije	3.3
Regionalni odnosi	3.1
Načelno rešenje Kosova	3.0
Zasedanje Generalne skupštine UN	3.0
Događaji u svetu	2.7
Spoljna politika Srbije ka svima	2.2
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	2.1
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	2.1
Zvanični odnosi Srbije i SAD	1.6
Društveni život Rusija	1.6
Unutrašnja politika SAD	1.5
EU integracije Srbije	1.3
Spoljna politika EU	1.3
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa SAD	1.3
Nezgode	1.3
Posete Kosovu	1.2
Unutrašnja politika EU	1.0
Elementarne nepogode	1.0

Izabrana za monitoring kao kontrolna, N1 u odnosu na ostale analizirane TV, u svojim priložima nema sport među vodećim temama. I na ovoj televiziji su kosovske teme najzastupljenije u priložima u kojima se pominje SAD, EU i Rusija. Ostali raspored tema po zastupljenosti je identičan ostalim televizijama.

Tabela 33. Najzastupljenije teme – N1 (u %)

Tema	Procenat zastupljenosti teme
Briselski sporazum	11.2
Unutrašnja politika Kosova	6.3
Društveni život SAD	5.3
Unutrašnja politika Srbije	4.7
Događaji u svetu	4.1
Unutrašnja politika SAD	4.1
Regionalni odnosi	4.0
Spoljna politika SAD	3.7
Načelno rešenje Kosova	2.7
Spoljna politika Rusije	2.6
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	2.3
EU integracije Srbije	2.3
Zvanični odnosi Srbije i EU	2.1
Spoljna politika Srbije ka svima	1.9
Zasedanje Generalne skupštine UN	1.9
Proslave i obeležavanja	1.9
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	1.7
Unutrašnja politika EU	1.7
Mediji i medijske slobode	1.7
Sport	1.6
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.4
Nezgode	1.4
Razgraničenje Srbija – Kosovo	1.3
Opozicija	1.3
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.1
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	1.0
Posete Kosovu	1.0
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa SAD	1.0
Elementarne nepogode	1.0
Ekonomija Srbije	1.0
Pravosuđe	1.0
Bregzit	1.0

Inspirasani niskom zastupljenošću teme evropskih integracija, na kraju tematskog dela prikazaćemo nalaz o broju priloga po Poglavljima u pregovorima sa EU. Prema nalazima našeg monitoringa ukupan broj priloga je 141 prilog ili nešto manje od jednog dnevno na 6 posmatranih TV!?

Najveći broj priloga se odnosio na poglavlja: 18 – Statistika (23), 17 – Ekonomska i monetarna politika (22), 23 - Pravosuđe i osnovna prava (21), 31 - Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika (17) i 24 Pravda, sloboda i bezbednost (15).

Tabela 34. Broj priloga po poglavljima u pregovorima sa EU

Poglavlje	Broj priloga
3 Pravo poslovnog nastanjivanja i sloboda pružanja usluga	1
5 Javne nabavke	2
6 Pravo privrednih društava	2
7 Pravo intelektualne svojine	3
8 Politika konkurencije	2
9 Finansijske usluge	4
11 Poljoprivreda i ruralni razvoj	1
14 Transportna politika	1
15 Energetika	1
17 Ekonomska i monetarna politika	22
18 Statistika	23
20 Preduzetništvo i industrijska politika	3
21 Transevropska mreža	1
22 Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata	1
23 Pravosuđe i osnovna prava	21
24 Pravda, sloboda i bezbednost	15
26 Obrazovanje i kultura	3
27 Životna sredina i klimatske promene	8
30 Spoljni odnosi	1
31 Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika	17
35 Ostala pitanja Kosovo	9

DNEVNE NOVINE

Pored televizija sa nacionalnom frekvencijom i kablovske TV N1 u trajanju od pet meseci, predmet monitoringa su bile i dnevne novine: Politika, Danas, Večernje novosti, Blic, Kurir, Informer, Srpski telegraf i Alo od 1. do 31. januara 2019. godine.

Tabela 35. Statistika priloga u dnevnim novinama na temu SAD, EU i Rusije od 1. do 31. januara 2019. godine

	Priloga	% Priloga	Sum cm ²	% Sum	Aritmetička sredina cm ²	Veličina strane cm ²	Broj strana
Politika	752	19.3	239848	21.9	319	1222.6	196
Danas	552	14.2	139060	12.7	252	856.08	162
Večernje novosti	595	15.3	184252	16.8	310	887.5	208
Blic	482	12.4	110622	10.1	230	732.8	151
Kurir	404	10.4	124160	11.3	307	739.2	168
Informer	337	8.7	77320	7.0	229	627	123
Srpski telegraf	398	10.2	117081	10.7	294	731.4	160
Alo	368	9.5	105310	9.6	286	744.2	142
Total	3888	100.0	1097653	100.0	282		1310

Iz rezultata priloženih u Tabeli 35 možemo zaključiti da one novine koje se mogu podvesti pod političke novine (Politika, Večernje novosti i Danas) su novine koje imaju najviše priloga koji su bili predmet našeg monitoringa.

Politika, Blic i Večernje novosti imaju u najvećem procentu tekstove koji su bili predmet našeg monitoringa najavljene na naslovnoj strani.

Tabela 36. Procenat najavljenih tekstova po dnevnoj novini

Dnevna novina	Procenat članaka koji su imali najavu na naslovnoj strani
Politika	10.0
Danas	6.5
Večernje novosti	8.2
Blic	8.7
Kurir	7.4
Informer	7.4
Srpski telegraf	7.8
Alo	7.6

Linija podele koja je napravljena na početku dobija dodatno na jačini. Dnevne novine za koje možemo reći da su više političke (Danas, Politika, Večernje novine i Blic) su u većem procentu imale su informativne ili informativno-kritičke ili kritičke naslove, za razliku od tabloidnih dnevnih novina (Kurir, Informer, Srpski telegraf i Alo) koje su imale više senzacionalističkhi naslova.

Tabela 37. Diskurs naslova po dnevnim novinama (u %)

	Informativni	Info-kritički	Kritički	Senzacionalistički
Politika	88.3	0.4	6.8	3.6
Danas	67.9	3.4	17.4	4.2
Večernje novosti	79.8	0.5	4.5	12.4
Blic	74.1	0.2	9.8	10.6
Kurir	56.2	0.0	7.7	27.0
Informer	58.5	0.6	6.8	23.4
Srpski telegraf	51.3	0.3	7.0	33.4
Alo	56.8	0.0	11.4	26.1
Total	69.7	0.7	8.9	15.2

Prisutnost panike i straha kao indikator koji smo merili tokom našeg monitotinga dodatno je utvrdila podelu na političke i tabloidne medije. Naime, tabloidni mediji su u većem broju izazivali stanje panike i straha. Ovo se pre svega odnosi na Srpski telegraf i Alo.

Tabela 38. Prisutnost panike/straha

	Broj članaka
Politika	8
Danas	5
Večernje novosti	8
Blic	8
Kurir	19
Informer	17
Srpski telegraf	34
Alo	22
Total	121

Članci u kojima je Srbija dominantni akter, a SAD, Rusija i EU spomenuti čine nešto više od polovine analiziranih članaka. Na drugom mestu su prilozi u kojima su SAD samostalno predstavljene, odnosno to su odnosi Rusije i Srbije. Na četvrtom mestu su članci koji govore o saradnji Srbije i SAD. EU kao akter i njena saradnja sa Srbijom je nešto manje predstavljena.

Analiza žanrovske strukture ukazuje na relativno plitko izveštavanje, jer od ukupno analiziranih priloga više od polovine pripada nedijaloškim formama žanra (vest, izveštaj, izveštaj sa izjavom).

Tabela 39. Žanrovska struktura (u %)

Žanr	%
Vest	17.2
Izveštaj	16.0
Izveštaj sa izjavom	30.9
Intervju	3.0
Tema-medijski paket	19.4
Analiza	2.0
Komentar/kolumna	6.3
Reportaža	2.6
Uvodnik	0.2
Karikatura	2.4

Segmetacija analize po novinama nam govori da je procenat neanalitičkih, odnosno nedijaloških žanrova najveći u tabloidnim tipovima novina, a najmanji u Danasu i Politici. Međutim, bitno je naglasiti da je medijski paket značajno prisutan kod tabloida (Kurir i Srpski telegraf), a da su kolumne izrazito zastupljene u Politici i Danasu.

Tabela 39.1 Žanrovska struktura po dnevnim novinama (u %)

	Politika	Danas	Večernje novosti	Blic	Kurir	Informer	Srpski telegraf	Alo
Vest	9.2	10.0	23.7	20.5	19.3	21.1	20.6	19.6
Izveštaj	19.2	15.4	18.8	14.5	12.9	9.8	15.3	17.9
Izveštaj sa izjavom	24.8	26.4	25.5	33.6	39.1	42.1	33.7	33.2
Prosek	53.1	51.8	68.1	68.7	71.3	73.0	69.6	70.7
Intervju	1.9	3.8	3.0	3.9	2.5	.9	3.0	4.9
Tema-medijski paket	26.2	17.6	17.0	14.5	20.3	20.5	22.4	13.3
Analiza	3.3	3.8	1.0	2.3	0.7	0.0	0.8	1.9
Komentar/kolumna	12.0	15.6	3.2	5.4	1.2	0.6	0.3	4.6
Reportaža	3.1	1.8	4.4	2.7	2.2	0.0	2.5	3.0
Uvodnik	0.0	0.4	0.3	0.4	0.0	0.3	0.0	.5
Karikatura	0.4	5.3	3.0	2.1	1.7	4.7	1.5	1.1

Analizom prirode događaja koji su bili u fokusu analiziranih članaka možemo zaključiti da su najprisutniji događaji u organizaciji vlasti, a potom se nalaze medijske inicijative i komentari.

Tabela 40. Struktura događaja (u %)

Događaj	%
Aktuelni spontani događaj (zemljotres, požar)	3.4
Aktuelni događaj koji organizuju institucije vlasti	38.6
Organizovani događaj van institucija vlasti	20.3
Pseudo događaj, privlačenje medijske pažnje	4.8
Medijske inicijative, intervjui i komentari	32.9

Iz prikazanih rezultata vidljiva su dva nalaza. Prvi da su pseudo događaji značajno više zastupljeni kod tabloida, među kojima se ističe Informer. S druge strane, Danas je medij koji ima najviše medijskih inicijativa i komentara.

Tabela 41. Struktura događaja po novini (u %)

	Politika	Danas	Večernje novosti	Blic	Kurir	Informer	Srpski telegraf	Alo
Aktuelni spontani događaj (zemljotres, požar)	2.8	1.1	3.9	4.4	4.7	3.6	4.0	4.1
Aktuelni događaj koji organizuju institucije vlasti	46.5	32.6	39.5	39.0	38.4	36.2	39.2	31.0
Organizovani događaj van institucija vlasti	17.3	21.6	20.0	17.0	22.0	21.7	21.1	25.3
Pseudo događaj, privlačenje medijske pažnje	0.9	1.1	3.0	5.8	5.2	12.5	9.8	7.3
Medijske inicijative, intervjui i komentari	32.5	43.7	33.6	33.8	29.7	26.1	25.9	32.3

Polovina analiziranih priloga se odnosila na priloge u kojima je Srbija dominantni akter, a u svakom desetom su SAD samostalno predstavljene. Sličan broj imamo za aktere Srbiju i Rusiju i njenu saradnju, dok je zastupljenost EU i njene saradnje sa Srbijom, uključujući i evrointegracije znatno manja.

Tabela 42. Zastupljenost SAD, Rusije i EU

	Count	%	prosek cm ²	cm ²	% cm ²
SAD samostalno predstavljene	417	10.7	162	67734	6.2
EU samostalno predstavljena	137	3.5	198	27069	2.5
Rusija samostalno predstavljena	117	3.0	157	18402	1.7
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	54	1.4	475	25657	2.3
SAD i EU	51	1.3	405	20633	1.9
SAD i Rusija	113	2.9	340	38368	3.5
EU i Rusija	43	1.1	346	14861	1.4
SAD i Srbija	311	8.0	243	75635	6.9
EU i Srbija	132	3.4	226	29887	2.7
Rusija i Srbija	350	9.0	279	97734	8.9
Srbija dominantni akter, SAD, Rusija i EU spomenuti	2125	54.7	311	661590	60.3
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	38	1.0	543	20083	1.8

Kada poredimo po dnevnim novinama dolazimo do zanimljiv nalaza. Ovo se u prvom redu odnosi na činjenicu da su SAD i Rusija najzastupljenije u tabloidnom tipu dnevnih novina (Kurir, Informer i Srpski telegraf) i Novosti, ali da se o odnosima SAD i Srbije najviše pisalo u Blicu, Alo i Novostima.

Tabela 43. Zastupljenost SAD, Rusije i EU po dnevnim novinama (u %)

	Politika	Danas	Novosti	Blic	Kurir	Informer	Srpski telegraf	Alo
SAD samostalno predstavljene	7.6	6.3	12.4	11.2	16.6	15.4	12.3	7.9
EU samostalno predstavljena	3.1	4.2	2.2	5.2	4.0	3.6	4.0	2.4
Rusija samostalno predstavljena	2.1	1.3	3.2	3.5	4.2	3.6	4.8	2.7
SAD, EU i Rusija podjednako zastupljeni	1.9	2.4	1.5	0.8	1.0	1.2	0.5	1.1
SAD i EU	2.1	1.3	1.5	0.8	0.7	1.5	1.3	0.5
SAD i Rusija	3.7	1.6	3.0	1.7	2.5	2.1	6.0	2.4
EU i Rusija	0.9	1.4	0.7	1.0	1.5	1.8	1.0	0.8
SAD i Srbija	6.6	5.4	9.4	10.6	6.7	6.8	8.5	10.9
EU i Srbija	3.1	5.3	3.2	3.3	3.7	3.3	2.8	2.2
Rusija i Srbija	5.2	9.8	9.4	6.6	8.7	11.6	10.3	14.7
Srbija dominantni akter, SAD, Rusija i EU spomenuti	62.1	59.8	52.3	54.4	49.8	48.7	48.5	53.5
SAD ili EU ili Rusija spomenuti	1.6	1.3	1.2	0.8	0.7	0.6	0.0	0.8

Od ukupno analiziranih članaka $\frac{3}{4}$ je imalo redakcijski izvor, a u 14,1% i zvor za prilog bio je strani akter. Ostale vrste izvora su malo zastupljene uključujući domaće i strane izvore. Zabrinjavajući nalaz je da je samo 0,7% članaka nastao kao plod rada dopisnika.

Tabela 44. Medijski izvori (u %)

Medijski izvori	%
Redakcija	74.9
Saopštenje - strani akter	14.1
Saopštenje - domaći državni akter	3.9
Tanjug	3.7
Strani elektronski medij SAD	3.5
Društvene mreže	3.2
Strani elektronski medij Rusija	2.3
Strane agencije	2.3
Saopštenje - domaći nedržavni akter	1.8
Beta	1.4
Domaći elektronski medij	1.4
Strani elektronski medij EU	1.3
Strani elektronski medij region	0.9
Dopisnik	0.7
FoNET	0.4
Domaći štampani medij	0.4
Internet portali	0.2
Strani štampani medij	0.1
Strani elektronski mediji bez sedišta	0.1

U devet od deset priloga je prisutno prenošenje informacija čime se dodatno potvrđuje naš nalaz o plitkom pristupu u izveštavanju o SAD, EU i Rusija.

Tabela 45. Medijsko postupanje novinara (u %)

Postupanje	%
Prenosi informaciju	91.9
Zapitkuje postavlja pitanja	1.7
Podržava	1.3
Promoviše stav nekog od aktera	0.9
Analizira	0.6
Perjaniše vređa etiketira	0.6
Edukuje	0.5
Zabavlja	0.4
Podseća	0.4
Agituje za stav nekog od aktera	0.3
Kritikuje-činjenično	0.3
Ismeva	0.3
Kritikuje-lično	0.3
Kritikuje-ideološki	0.1
Zagovara	0.1
Iznosi kontra argumente/podatke	0.1
Banalizuje	0.1

Intresantno da je najveći broj vredanja i etiketa konstatovan u Srpskom telgrafu 8, Alou i Informeru po 6. Kuriru 5, a Večernjim novostima 1.

Shodno ovom nalazi logičan je nalaz da su EU (86,8%), SAD (88,5%) i Rusija (72,9%) u najvećoj meri neutralno predstavljeni. S druge strane, Rusija je najpozitivnije predstavljena, dva ipo puta više od EU, a četiri ipo puta od SAD-a.

Tabela 46. Ton predstavljanja SAD, Rusije i EU (u %)

Ton predstavljanja u prilogu EU	Neutralno	86.8
	Pozitivno	8.6
	Negativno	4.6
Ton predstavljanja u prilogu SAD	Neutralno	88.5
	Pozitivno	5.3
	Negativno	6.2
Ton predstavljanja u prilogu RUSIJA	Neutralno	72.9
	Pozitivno	24.3
	Negativno	2.8

ANALIZA AKTERA

Predmet naše analize je bila zastupljenost aktera. Imajući u vidu da je u periodu monitoringa dnevnih novina Srbiju posetio predsednik Rusije, Vladimir Putin, on je bio najzastupljeniji akter. Na drugom mestu je bio njegov domaćin predsednik Srbije, Aleksandar Vučić, a na trećem predsednik SAD-a, Donald Tramp.

Kao i u slučaju televizija, evropski akteri i u dnevnim novinama se nalaze u drugom delu tabele u vidu evropskih zvaničnika.

Tabela 47. Najzastupljeniji akteri (u %)

Akter	Procenat priloga o akteru
Vladimir Putin	6.3
Aleksandar Vučić	4.4
Donald Tramp	4.3
Stručnjaci	3.9
Javne ličnosti	3.1
Strani državni funkcioneri	2.6
Građani	2.5
Predstavnik institucije SAD	2.3
Sportisti	1.9
Domaći državni funkcioneri	1.7
Evropski zvaničnici	1.4
Analitičar	1.3
Regionalni državni funkcioneri	1.3
Ivica Dačić	1.2
Ramuš Haradinaj	1.2
Američki političar	1.1
Predstavnik institucije Rusije	1.1
Novinar kao analitičar	1.1
Hašim Tači	1.0

Tokom tridesetodnevnog monitoringa, u dnevnoj novini Politika najzastupljeniji akter je bio predsjednik Srbije Aleksandar Vučić i njegov gost Vladimir Putin, kao i predsjednik SAD, Donald Tramp. Jedini akter iz EU o kojoj su novinari Politike izveštavali je Evropska komisija.

Tabela 48. Najzastupljeniji akteri – Politika (u %)

Akter	% priloga o akteru
Aleksandar Vučić	4.0
Vladimir Putin	5.4
Donald Tramp	5.3
Stručnjaci	5.2
Domaći državni funkcioneri	2.3
Predstavnik institucije SAD	2.3
Strani državni funkcioneri	2.3
Regionalni državni funkcioneri	2.3
Građani	2.2
Novinar kao analitičar	1.4
Predstavnik institucije Rusije	1.3
Američki političar	1.3
Ramuš Haradinaj	1.2
Ivica Dačić	1.2
Korporacije	1.2
NATO	1.1
Angela Merkel	1.1
Javne ličnosti	1.1
Evropska komisija	1.1
Ana Brnabić	1.0

Danas pripada onoj grupi medija koji je u svom izveštavanju veći prostor dao predsjedniku Rusije, Vladimiru Putinu, u odnosu da predsjednika Srbije, Aleksandru Vučiću. Pogledom na tabelu aktera jasno se vidi da se u prilogima koji su bili predmet našeg monitoringa kao akteri pojavljuju analitičari, predstavnici civilnog društva, novinari istraživači. I u Danasu prisutnost EU zvaničnika je na polovini tabele koja meri zastupljenost aktera.

Tabela 49. Najzastupljeniji akteri – Danas (u %)

Akter	% priloga o akteru
Vladimir Putin	8.0
Aleksandar Vučić	5.7
Stručnjaci	4.7
Donald Tramp	4.3
Novinar kao analitičar	2.7
Strani državni funkcioneri	2.4
Analitičar	2.1
OCD	2.1
Evropski zvaničnici	1.9
Sportisti	1.8
Američki političar	1.8
Građani	1.7
Predstavnik institucije Srbije	1.5
Domaći državni funkcioneri	1.5
Predstavnik institucije SAD	1.3
Ivica Dačić	1.3
Javne ličnosti	1.2
Lokalne samouprave	1.2
Savet Evrope	1.0
Evropski parlament	1.0

Večernje Novosti su tokom perioda monitoringa izveštavanja o Rusiji, SAD i EU usled posete Srbiji najviše izveštavale o Vladimiru Putinu. Na drugom i trećem mestu su politički lideri Srbije i SAD, Aleksandar Vučić i Donald Tramp. EU oličena u evropskim zvaničnicima je u Večernjim novostima na margini predstavljanja, tačnije na dnu naše tabele.

Tabela 49. Najzastupljeniji akteri –
Večernje novosti (u %)

Akter	% priloga o akteru
Vladimir Putin	6.0
Aleksandar Vučić	3.7
Donald Tramp	3.2
Javne ličnosti	3.0
Stručnjaci	2.8
Strani državni funkcioneri	2.4
Predstavnik institucije SAD	2.2
Građani	2.1
Domaći državni funkcioneri	1.9
Regionalni državni funkcioneri	1.9
Sportisti	1.7
Evropski zvaničnici	1.7
Predstavnik institucije Rusije	1.6
Ivica Dačić	1.3
Ana Brnabić	1.0
Crkveni velikodostojnici	1.0

Model koji smo predstavili u dosadasnjem delu analize monitoringa dnevnih novina važi i za Blic. Doduše, ovde je došlo do promena u raposredu, jer na prvom mestu je Putni, na drugom je Tramp, a na trećem Vučić. Za razliku od ostalih dnevnih novina u Blicu i ako su manje predstavljeni, imamo više aktera iz EU koji su imali više od 1% učešća u prisutnosti na stranma Blica.

Tabela 50. Najzastupljeniji akteri – Blic (u %)

Akter	% priloga o akteru
Vladimir Putin	4.7
Donald Tramp	4.2
Aleksandar Vučić	4.1
Javne ličnosti	4.0
Stručnjaci	3.3
Građani	2.8
Predstavnik institucije SAD	2.6
Strani državni funkcioneri	2.6
Sportisti	2.2
Ramuš Haradinaj	2.0
Domaći državni funkcioneri	1.7
Hašim Tači	1.6
Evropski zvaničnici	1.6
Ivica Dačić	1.5
Federika Mogerini	1.2
Predstavnik institucije Rusije	1.1
Angela Merkel	1.1
Novinar kao analitičar	1.1
Američki mediji	1.0

Praksa da Aleksandar Vučić nije vodeći akter prisutna je i u slučaju Kurira, koji je tokom januara 2019. godine dao više prostora Putinu, ali i javnim ličnostima koje su bile prisutne u tekstovima o SAD, Rusiji i EU, a gde nije bilo mesta sa reprezente EU u većoj meri.

Tabela 51. Najzastupljeniji akteri – Kurir (u %)

Akter	% priloga o akteru
Vladimir Putin	5.9
Javne ličnosti	4.9
Aleksandar Vučić	4.6
Donald Tramp	4.4
Stručnjaci	2.7
Predstavnik institucije SAD	2.6
Sportisti	2.5
Strani državni funkcioneri	2.2
Građani	2.1
Evropski zvaničnici	2.0
Američki političar	1.9
Analitičar	1.6
Domaći državni funkcioneri	1.4
Predstavnik institucije Srbije	1.3
Predstavnik institucije Rusije	1.2
Angela Merkel	1.1
Ramuš Haradinaj	1.0

Iako važi za medij veoma blizak predsedniku Alekdandru Vučiću, dolazak predsednika Rusije, Vladimira Putina, u Srbiju doveo je ovog svetskog lidera na prvo mesto. Ispred Alekdandra Vučića su bili strani državni funkcioneri mahom iz Rusije, stručnjaci i Donald Tramp. Akteri iz EU su i u ovoj novini bili marginalno predstavljeni.

Tabela 52. Najzastupljeniji akteri – Informer (u %)

Akter	% priloga o akteru
Vladimir Putin	5.5
Strani državni funkcioneri	4.5
Stručnjaci	4.2
Donald Tramp	3.8
Javne ličnosti	3.8
Aleksandar Vučić	3.7
Građani	3.5
Predstavnik institucije SAD	2.4
Sportisti	2.4
Sergej Lavrov	1.7
Ramuš Haradinaj	1.5
Evropski zvaničnici	1.5
Predstavnik institucije Rusije	1.4
Ivica Dačić	1.4
Analitičar	1.3
Domaći državni funkcioneri	1.3
Američki mediji	1.3
Američki stručnjaci	1.1
Vuk Jeremić	1.0

Istovetni nalaz za Informera veži i za Srpski Telegraf. Dolazak predsednika Rusije u Srbiju je zasenio predsednika Vučića koji je u skoro svim monitorinzima od 2014. godine najzastupljeniji akter u medijima. Javne ličnosti, i Donald Tramp su takođe bili više prisutni od predsednika Srbije.

Tabela 53. Najzastupljeniji akteri – Srpski Telegraf (u %)

Akter	% priloga o akteru
Vladimir Putin	6.8
Donald Tramp	5.7
Javne ličnosti	4.9
Aleksandar Vučić	4.3
Stručnjaci	4.1
Građani	3.1
Strani državni funkcioneri	2.9
Predstavnik institucije SAD	2.7
Analitičar	2.1
Sportisti	1.6
Američki političar	1.6
Hašim Tači	1.3
Domaći državni funkcioneri	1.3
Domaći političari	1.3
Ivica Dačić	1.2
Evropski zvaničnici	1.2
Predstavnik institucije Rusije	1.1
Regionalni državni funkcioneri	1.1
Sergej Lavrov	1.1
Crkveni velikodostojnici	1.1

Alo je u svom izveštavanju dao primat predsedniku Rusije, ali je iza njega po broju priloga o SAD, EU i Rusiji na drugom mestu bio poredsednik Srbije, Aleksdar Vučić. Za razliku od ostalih dnevnih novina Tramp kao predsednik SAD nije bio značajnije zastupljen. Više od njega sa američke strane bili su pristutni predstavnici državnih institucija SAD.a. Predstavnici EU nisu bili u društvu aktera koji su imali 1% od ukupnih priloga.

Tabela 54. Najzastupljeniji akteri – Alo (u %)

Akter	% priloga o akteru
Vladimir Putin	8.2
Aleksandar Vučić	5.3
Javne ličnosti	4.4
Građani	3.5
Sportisti	3.4
Stručnjaci	2.9
Predstavnik institucije SAD	2.3
Donald Tramp	2.0
Ramuš Haradinaj	1.9
Strani državni funkcioneri	1.9
Lokalne samouprave	1.6
Ivica Dačić	1.3
Hašim Tači	1.2
NATO	1.2
Domaći državni funkcioneri	1.2
Domaći političari	1.2
Crkveni velikodostojnici	1.2

TEMATSKA ANALIZA

Tematska analiza treba da nam da sliku kako su analizirane dnevne novine predstavile život u SAD, EU i Rusiju.

Ako se uzmu u obzir raniji nalazi kao i podaci iz Tabele 54 da se urednici dnevnih novina rukovode pravilom “od svega po malo”. Dijapazon prikazanih tema stvara sliku tematskog diverziteta, ali s druge strane plitak način obrade tema obesmišljava ovaj kolorit tema od prednosti on postaje mana.

Tabela 54. Najzastupljenije teme (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	13.5
Događaji u svetu	6.4
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	5.9
Kultura	4.9
Društveni život SAD	4.7
Unutrašnja politika Srbije	4.5
Zabava	3.5
Unutrašnja politika SAD	3.3
Spoljna politika SAD	2.7
Unutrašnja politika Kosova	2.5
Briselski sporazum	2.4
Spoljna politika Srbije ka svima	2.0
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	1.9
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.7
Regionalni odnosi	1.6
Bregzit	1.6
Društveni život Rusija	1.5
Ekonomija Srbije	1.5
Unutrašnja politika EU	1.4
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.3
Medicina - zdravstvo	1.3
Pravosuđe	1.3
Proslave i obeležavanja	1.3
Crkva	1.2
Opozicija	1.1
Odnosi Makedonija- Grčka	1.1
Život građana Srbije u SAD	1.1
Obrazovanje/nauka	1.1
Bliski Istok	1.1
Zločini na KiM	1.0
Republika Srpska i odnosi u BiH	1.0
Naoružanje	1.0

Prikazane teme odražavaju aktuelnost, međutim evidentno je da i u slučaju dnevnih tema postoji tzv. Kosovski paket tema koje pokrivaju teme iz društvenog života SAD, EU i Rusije, čime čitaoci u Srbiji ne dobijaju dovoljan ovim informacija.

Pored Kosova ključna veza Srbije sa svetom je sport. To je nalaz kada je u pitanju Politika. Pored sporta imamo ešalon tema koje se mogu staviti u kategoriju "establishment" bilo da je domaći, američki ili ruski, kojim su obuhvaćeni događaji koji su organizovani ili vezani za vlast. Prisutnost društvenih i aktuelnih tema je zanemari, ponavljamo, ako se izuzme sport.

Tabela 55. Najzastupljenije teme –Politika (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	10.9
Događaji u svetu	7.6
Kultura	6.4
Unutrašnja politika SAD	4.4
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	3.6
Spoljna politika SAD	3.3
Obrazovanje/nauka	3.1
Unutrašnja politika Srbije	2.9
Unutrašnja politika Kosova	2.8
Spoljna politika Srbije ka svima	2.7
Republika Srpska i odnosi u BiH	2.4
Društveni život SAD	2.3
Ekonomija Srbije	2.3
Proslave i obeležavanja	2.0
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.9
Crkva	1.9
Unutrašnja politika EU	1.7
Briselski sporazum	1.7
Regionalni odnosi	1.7
Energetika	1.7
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.5
Pravosuđe	1.5
Bliski Istok	1.5
Spoljna politika Rusije	1.3
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	1.3
Odnosi Makedonija- Grčka	1.3
Društveni život Rusija	1.2
Medicina- zdravstvo	1.2
Naoružanje	1.2
Infrastruktura	1.1

Odnos tema koje su odraz prioriteta establišmenta i tema koje su odraz potreba društva u Danasu je nešto manje vidljiv, odnosno uređivačka politika Danas daje mogućnost da se čitaoci u nešto većem obimu izveste o društvenom životu u SAD, Rusiji i EU. I u slučaju Danasa, kosovske teme odnosno ono što bi smo podveli pod poglavlje 35 zauzima značajno mesto.

Tabela 56. Najzastupljenije teme – Danas (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Unutrašnja politika Srbije	13.9
Sport	12.9
Događaji u svetu	7.6
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	7.6
Kultura	4.3
Unutrašnja politika SAD	2.7
Briselski sporazum	2.7
Unutrašnja politika EU	2.4
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	2.2
Mediji i medijske slobode	2.2
Ekonomija Srbije	2.2
Spoljna politika SAD	2.0
EU integracije Srbije	1.8
Pravosuđe	1.6
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.4
Bregzit	1.4
Odnosi Makedonija- Grčka	1.4
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	1.3
Spoljna politika Srbije ka svima	1.3
Opozicija	1.3
Ubistvo Olivera Ivanovića	1.3
Proslave i obeležavanja	1.3
Društveni život SAD	1.1
Regionalni odnosi	1.1
Načelno rešenje Kosova	1.1
Turizam	1.1
In memoriam	1.1
Zločini na KiM	1.1

I u slučaju Večernjih novosti ne postoji razlika u odnosu na opisan model izveštavanja o EU, SAD i Rusiji. Ono što se slučaju može primetiti, a nije bilo prisutno u drugim novinama je izveštavanje o dijaspori, odnosno građanima Srbije koji su trbuhom za kruhom otišli u SAD. U to u Večernjim novostima su prisutni prilozi koji se bave društvenim životom u Srbiji ili u EU, SAD i Rusiji.

Tabela 57. Najzastupljenije teme – Večernje novosti (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	10.9
Društveni život SAD	7.2
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	6.1
Kultura	5.9
Događaji u svetu	5.5
Zabava	4.9
Unutrašnja politika Srbije	2.9
Unutrašnja politika Kosova	2.7
Unutrašnja politika SAD	2.5
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	2.4
Medicina - zdravstvo	2.4
Ekonomija Srbije	2.2
Spoljna politika Srbije ka svima	2.2
Regionalni odnosi	1.8
Crkva	1.8
Spoljna politika SAD	1.7
Turizam	1.7
Život građana Srbije u SAD	1.5
Briselski sporazum	1.5
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.5
Bregzit	1.5
Pravosuđe	1.5
Naoružanje	1.5
Proslave i obeležavanja	1.5
Društveni život Rusija	1.2
Obrazovanje/nauka	1.2
Privreda, privrednici	1.2
Odnosi Makedonija- Grčka	1.2
Republika Srpska i odnosi u BiH	1.2
Zločini na KiM	1.2
Energetika	1.0

Slično Novostim i Blic pored tema iz državnog i institucionalnog kompleksa, kao i iz tzv Poglavlja 35 imamo teme koje se bave društvenim žibotom uz manjak tema koje dolaze iz EU

Tabela 58. Najzastupljenije teme – Blic (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	14.1
Kultura	5.4
Unutrašnja politika Srbije	4.8
Zabava	4.6
Spoljna politika SAD	4.1
Unutrašnja politika SAD	3.9
Društveni život SAD	3.9
Događaji u svetu	3.5
Unutrašnja politika Kosova	3.5
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	3.1
Briselski sporazum	2.9
Bregzit	2.9
Život građana Srbije u SAD	2.7
Spoljna politika Srbije ka svima	2.5
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	2.3
Unutrašnja politika EU	2.1
Društveni život Rusija	1.9
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.5
Pravosuđe	1.5
Odnosi Makedonija- Grčka	1.5
Regionalni odnosi	1.2
Ekonomija Srbije	1.2
Zvanični odnosi Srbije i SAD	1.2
Zločini na KiM	1.2
Spoljna politika Rusije	1.0
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	1.0
Bliski Istok	1.0
Medicina - zdravstvo	1.0
Naoružanje	1.0
Proslave i obeležavanja	1.0
IT, internet, digitalizacija	1.0

Januarskim izdanjima Kurira u člancima o SAD, Rusiji i EU dominirali su sport, društveni život u SAD, zvanični odnosi Srbije i Rusije, Unutrašnja politika SAD. I u slučaju Kurira možemo zaključiti da teme koje se tiču EU integracije su u zapečku.

Tabela 58. Najzastupljenije teme – Kurir (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	14.4
Društveni život SAD	8.7
Događaji u svetu	5.9
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	5.4
Unutrašnja politika SAD	4.5
Briselski sporazum	4.5
Kultura	4.5
Zabava	3.7
Spoljna politika SAD	2.5
Spoljna politika Srbije ka svima	2.5
Unutrašnja politika Srbije	2.5
Unutrašnja politika Kosova	2.2
Bregzit	2.0
Proslave i obeležavanja	2.0
Društveni život Rusija	1.7
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	1.7
Medicina - zdravstvo	1.7
Unutrašnja politika EU	1.2
Regionalni odnosi	1.2
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.2
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.0
Obrazovanje/nauka	1.0
Načelno rešenje Kosova	1.0
Turizam	1.0
Bliski Istok	1.0
Odnosi Makedonija- Grčka	1.0
Naoružanje	1.0
Crkva	1.0

Za razliku od ostalih analiziranih novina u slučaju Infomera imamo prutnost teme opozicije u priložima o EU, SAD i Rusije uz nešto manje prisustvo društvenih tema

Tabela 59. Najzastupljenije teme – Informer (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	16.0
Događaji u svetu	7.4
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	7.1
Društveni život SAD	6.5
Zabava	6.2
Opozicija	3.6
Unutrašnja politika Kosova	3.0
Unutrašnja politika SAD	2.7
Spoljna politika SAD	2.7
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	2.7
Briselski sporazum	2.7
Društveni život Rusija	2.4
Bliski Istok	1.8
Zločini na KiM	1.8
Spoljna politika Rusije	1.5
EU integracije Srbije	1.5
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.5
Bregzit	1.5
Kultura	1.5
Medicina - zdravstvo	1.5
IT, internet, digitalizacija	1.2
Mešanje SAD i međunarodne zajednice u unutrašnju politiku Balkana	1.2
Unutrašnja politika Srbije	1.2

Tokom perioda monitoringa, Srpski telegraf je više od ostalih medija o SAD, EU i Rusiji više od ostalih medija pored sporta izveštavao kroz teme sporta, ali i zabave i kulture.

Tabela 60. Najzastupljenije teme – Srpski telegraf (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	12.6
Događaji u svetu	7.8
Društveni život SAD	6.8
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	6.8
Kultura	5.5
Zabava	5.3
Unutrađnja politika SAD	4.5
Društveni život Rusija	3.0
Spoljna politika SAD	3.0
Regionalni odnosi	3.0
Briselski sporazum	2.3
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	2.3
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	2.0
Bregzit	2.0
Crkva	2.0
Unutrašnja politika Kosova	2.0
Opozicija	1.8
Spoljna politika Rusije	1.5
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.5
Unutrašnja politika Srbije	1.5
Unutrašnja politika EU	1.3
Unutrašnja politika Rusija	1.0
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa SAD	1.0
EU integracije Srbije	1.0
Pravosuđe	1.0
Načelno rešenje Kosova	1.0
Naoružanje	1.0
Zločini na KiM	1.0

Sport i zabava uz izveštavanje o društvenom životu u SAD i odnosima Rusije i Srbije su glavne teme u dnevnoj novini Alo.

Tabela 61. Najzastupljenije teme – Alo (u %)

Teme	Procenat zastupljenosti teme
Sport	20.9
Zvanični odnosi Srbije i Rusije	10.1
Zabava	6.8
Događaji u svetu	4.9
Unutrašnja politika Srbije	4.3
Društveni život SAD	3.8
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa Rusijom	3.3
Unutrašnja politika Kosova	3.3
Spoljna politika Srbije ka svima	3.0
Kultura	3.0
Život građana Srbije u SAD	2.2
Opozicija	2.2
Spoljna politika SAD	1.9
Medicina- zdravstvo	1.9
Društveni život Rusija	1.6
Briselski sporazum	1.6
Regionalni odnosi	1.6
Društveno-ekonomska saradnja Srbije sa EU	1.4
Problemi unutar EU/njihovo rešavanje	1.1
Kosovo van Brisela - život na Kosovu	1.1
Zvanični odnosi Srbije i SAD	1.1

ZAKLJUČAK

Monitoring izveštavanja medija koji je sproveden tokom šest meseci nedvosmisleno pokazuje da mediji u Srbiji, ne samo u izbornom procesu, odustaju od svoje medijske funkcije i pretvaraju se u sredstvo izveštavanja, promocije i propagande u skladu sa interesima vlasti.

Petomesečni monitoring izveštavanja televizija u okviru centralnih informativnih emisija je konstatavao da (je):

- RTS, TV Pink i TV Happy televizije koje su najviše izveštavale o temi monitoringa
- Informativne žanrovske forme dominantne
- U analiziranim priloziima dominiraju događaji koje organizuje vlast u SAD, EU, Rusiji i Srbiji, uz izraženu prisutnost izveštavanja TV Pink o malom broju pseudodogađaja
- Analizirane televizije su se pretvorile u prenosioce informacije, tj. čitače priloga koji su nastali u okviru redakcije ili su plod saopštenja domaćih ili stranih aktera
- Najveći broj su prilozima u kojima se pominju SAD, EU i Rusija, a na drugom mestu su prilozima koji je za aktere imao Srbiju i njene odnose sa SAD, EU i Rusiju.
- Najzastupljeniji akter je SAD koji je blizu duplo zastupljeniji od EU i Rusije
- Činjenice u formi iznošenje podataka kada će se nešto desiti ili se desilo, odnosno stavovi državnika/funkcionera i stručnjaka, stavovi institucija EU, SAD, Srbije i Rusije su glavni forme argumenata koje su koristili novinari u analiziranim priloziima.
- Dominantan način izveštavanja o SAD, EU i Rusiji u centralnim informativnim emisijama je neutralan
- Rusija kao akter je dva puta više bila pozitivnije predstavljena od EU, a tri od SAD
- Aleksandar Vučić, Donald Tramp i Vladimir Putin su tri dominantna aktera o kojima se najviše izveštavalo.
- Kosovo je bila glavna tema u priloziima koji su bili predmet monitoringa. Iza njega su sport, spoljna politika Srbije i regionalni odnosi. Tema evropskih integracija je marginalno predstavljena.

Jednomesečni monitoring izveštavanja dnevnih novina tokom januara 2019. godine, kada je Srbiju posetio predsednik Rusije, Vladimir Putin, ne odudaraju značajnije od nalaza koje smo dobili tokom monitoringa centralnih informativnih emisija. Ključni nalazi monitoringa izveštavanja dnevnih novina o SAD, EU i Rusiji su:

- Politika, Večernje novosti i Danas su imali najviše priloga koji su bili predmet monitoringa, dok su Politika, Blic i Večernje novosti najviše puta priloge o SAD, EU i Rusiji najavili na naslovnoj strani;
- U pogledu diskursa naslova postoji jasna podela. Dok su Politika, Večernje novosti, Blic i Danas imali većinski informativne i informativno-kritičke, ostale analizirane dnevne novine Kurir, Informer, Srpski telegraf i Alo su imali između trećine i četvrtine senzacionalističkih naslova;
- Srpski telegraf, Alo, Informer i Kurir i dnevne novine sa najviše naslova koji izazivaju paniku;
- U analiziranim dnevnim novinama dominiraju informativne informativne žanrovske forme;

- Prilozi koji su bili predmet monitoringa su za osnovu imali događaje koje organizuje vlast ili su klasični društveni događaji, uz napomenu da su o pseudo događajima naviše izveštavali Kurir i Infomer;
- Srbija i njeni odnosi sa SAD, EU i Rusijom su bili glavni akterski okvir. Polovina priloga je bila njima posvećena;
- Za razliku od televizija, ali zbog činjenice da je bio u poseti Srbiji u vreme monitoringa, Vladimir Putin je bio najzastupljeniji akter. Ovaj zaključak ne važi za Politiku, gde je bio na drugom mestu po zastupljenosti iza predsednika Srbije, Aleksandra Vučića;
- I u slučaju dnevnih novina imamo skoro iste omere tona izveštavanja. Dominantan način izveštavanja o SAD, EU i Rusiji je neutralan;
- Rusija je tri puta pozitivnije predstavljena od EU, a četiri od SAD;
- Tematski okvir čine: sport, događaji u svetu, odnosi Rusije i Srbije, kultura i društveni život u SAD
- I u dnevnim novinama imao marginalizaciju EU integracija van Poglavlja 35, tj. rešavanja Kosovskog pitanja

Pored monitoringa medija deo naše analize je bilo sprovođenje istraživanja javnog mnjenja kojim smo želeli da vidimo kako građani vide izveštavanje medija o SAD, EU, Rusiji.

Tek svaki četvrti ispitanik je smatra da je izveštavanje medija u Srbiji objektivno. Objektivnijim izveštavanjem medija vide stariji od 65 godina, ispitanici sa osnovnom i srednjom školom i oni koji bi na narednim izborima glasali sa Srpsku naprednu stranku.

Upitani da ocene izveštavanje o SAD, EU i Rusiji, u odnosu na njihovu politiku, većina ispitanika je ocenila da je izveštavanje o SAD i EU ili objektivno ili negativno, za razliku od Rusije za koju je većina ispitanika ocenila da mediji u Srbiji izveštavaju o Rusiji pozitivnije nego što je njena politika prema Srbiji.

Iz napred navednog možemo da zaključimo da nam se ponavljaju nalazi monitoriga medija iz 2017. godine, odnosno da izveštavanje analiziranih medija za period u kome je sprovedeno istraživanje karakteriše:

- Prodržavnost naspram društvenosti - ključni akteri, teme i događaji su iz sfere države i vlasti pre svega Srbije, ali i SAD, Rusije i EU;
- Prorusko – akteri iz Rusije najpozitivnije predstavljeni;
- Promotivno-propagandističko - izveštavanje koje se karakteriše prenošenje pozitivnih informacija u u formi vesti i izveštaju o akterima iz SAD, EU i Rusije
- Liderizacija, svodjenje izveštavanja o SAD i Rusije na izveštavanje o predsednicima SAD, Rusije i Srbije
- Putnizacija - se ogleda u dve forme. Jedan se ogleda u izveštavanju domaćih medija, pre svega tabloida, kojim se od Vladimir Putin pravi zaštitnik Srbije. Druga forma su izjave najviših državnih funkcionera koji koristeći pozitivna osećanja prema Rusiji pokušavaju da preuzmu deo njegove popularnosti u Srbiji
- Marginalizacija EU pregovora o članstvu u EU - izveštavanje o EU intetegracijama Srbije, kao i zastupljenost tema i aktera.

Zoran Gavrilović

JAVNO MNJENJE O MEDIJSKOM IZVEŠTAVANJU

Pored monitoringa medija o izveštavanju o SAD, Rusiji i EU, BIRODI je izvršio istraživanje javnog mnjenja na ovu temu. Naše ispitanike smo prvo pitali da načelno ocene objektivnost izveštavanja u Srbiji o događajima u svetu.

Tabela 1. Ocena objektivnosti izveštavanja medija u Srbiji o stanju u svetu (u %)

N (broj)	Potpuno	Uglavnom	Delimično	Malo	Ni malo	Bez odgovora
1006	10	17.8	41	15.9	7.7	7.6

Od 1006 učesnika istraživanja tek 27,8% smatra da mediji u Srbiji izveštavaju objektivno.

Interesantan je nalaz da ispitanici koji su stariji od 65 statistički značajnije vide da mediji u Srbiji objektivnije izveštavaju o stanju u svetu.

S druge strane, ispitanici starosti od 40 do 49 godina statistički značajnije vide da mediji nimalo objektivno izveštavaju o stanju u svetu.

Tabela 2. Ocena objektivnosti izveštavanja medija u Srbiji o stanju u svetu u zavisnosti od starosti (u %)

	Uzorak	18-29	30-39	40-49	50-64	65+
N (broj)	1006	197	162	164	285	197
Potpuno	8.8	9.5	6.9	3.9	7.1	16.2
Uglavnom	11.5	10.2	10.3	10.8	5.2	23.5
Delimično	32.6	37.4	32.8	22.7	36.8	29.6
Malo	16.9	20.9	7.1	12.5	15.9	9.4

Slično prethodnom nalazu, ispitanici koji su nižeg obrazovanja bolje ocenjuju izveštavanje o stanju u svetu, za razliku od ispitanike koji su višeg i visokog obrazovanja koji informacije o stanju u svetu koje se nalaze u srpskim medijima smatraju manje objektivnim.

Tabela 3. Ocena objektivnosti izveštavanja medija u Srbiji o stanju u svetu u zavisnosti od nivoa obrazovanja (u %)

	Uzorak	Osnovno i niže	Srednje	Više i visoko
N (broj)	1006	328	504	174
Potpuno	8.8	14.9	6.7	3.1
Uglavnom	11.5	12.6	13.6	3.3
Delimično	32.6	33.3	33.7	28
Malo	16.9	17.5	15.6	19.3
Ni malo	23.5	10.1	25	44.3
Bez odgovora	6.8	11.6	5.3	2

U sagledavanju ocene objektivnosti izveštavanja medija o stanju u svetu postoje regionalne razlike. Ispitanici sa juga i istoka Srbije smatraju, statistički značajnije, da je izveštavanje potpuno objektivno.

Sličan nalaz istraživanja važi za ispitanike koji žive u zapadnom delu Srbije i Šumadiji. Oni smatraju, statistički značajnije manje od proseka, da je objektivnost informacija mala, odnosno manje su saglasni da je objektivnost informacija o stanju u svetu koje objavljuju srpski mediji niska

S druge strane, ispitanici koji žive u Beogradu imaju suprotno viđenje. Naime, ovi ispitanici statistički značajnije smatraju da je izveštavanje srpskih medija o događanju u svetu neobjektivno.

Tabela 4. Ocena objektivnosti izveštavanja medija u Srbiji o stanju u svetu - mesto stanovanja ispitanika (u %)

	Uzorak	Vojvodina	Beograd	Zapadna Srbija i Šumadija	Istočna i Južna Srbija
N (broj)	1006	271	235	285	215
Potpuno	8.8	7.9	1.9	8.1	18.4
Uglavnom	11.5	12.4	13.4	11.3	8.5
Delimično	32.6	28.6	24.4	39.1	37.9
Malo	16.9	13.9	14.5	23.4	14.7
Ni malo	23.5	28	39.3	14.1	13
Bez odgovora	6.8	9.2	6.6	4.1	7.5

Poredeći nalaze percepcije objektivnosti izveštavanja srpskih medija o stanju u svetu u zavisnosti od (ne)gledanja TV po dnevnicima, jasno se izdvajaju trendovi

Ispitanici koji gledaju RTS-ov dnevnik, statistički značajnije u odnosu na prosek, smatraju da su srpski mediji objektivni kada predstavljaju stanje u svetu. S druge strane su ispitanici koji gledaju dnevnik N1, ili ne gledaju dnevnik, i čiji je stav opozitan u odnosu na gledaoce RTS-ovog dnevnika, smatraju da su informacije u srpskim medijima o stanju u svetu neobjektivne.

Tabela 5. Ocena objektivnosti izveštavanja medija u Srbiji o stanju u svetu u zavisnosti od gledanja dnevnika (u %)

	Uzorak	RTS	Pink	Prva	O2	Happy	N1	Ne gledam navedene dnevnik
N (broj)	1006	386	128	91	33	27	109	232
Potpuno	8.8	11.9	13.2	9.9		35.4	1.3	2.5
Uglavnom	11.5	19.4	13.2	2.2	13.4	6.9	0.9	6.2
Delimično	32.6	34.1	38.7	53.8	41.1	54.8	20.2	20.3
Malo	16.9	10.8	14.2	24.2		2.4	19.3	28.5
Ni malo	23.5	17	16.3	9.7	45.5	0.6	58.4	26.9
Bez odgovora	6.8	6.8	4.4	0.3	0	0	0	15.6

Ispitanici koji smatraju da Srbija treba da bude član EU i NATO su statistički značajno manje ocenili negativno objektivnost izveštavanja, dok oni ispitanici koji smatraju da Srbija treba da bude član Euroazijske unije su osrednje zadovoljni objektivnošću koja je statistički značajno veća od proseka svih ispitanika koji su se ocenili da je objektivnost izveštavanja srpskih medija o stanju u svetu delimična.

Tabela 6. Ocena objektivnosti izveštavanja medija u Srbiji o stanju u svetu u zavisnosti od spoljno-političkih preferencija (u %)

		EU i NATO	Samo EU	Samo Evroazijska unije	Ne treba da bude član ni EU, ni NATO, ni Evroazijske unije
N (broj)	1006	22	456	177	350
Potpuno i uglavnom zadovoljni	20.3	3.7	20.9	18.4	21.5
Delimično zadovoljni	32.6	22.7	31.3	48.4	26.9
Malo ili nimalo zadovoljni	40.4	73.6	40	29.4	44.3
Bez odgovora	6.8	0	7.8	3.8	7.4

Iz vizure izbornih preferencija možemo zaključiti da oni ispitanici koji bi glasali za stranke vlasti imaju stav da je izveštavanje medija objektivno, za razliku od ispitanika koje ili neće glasati ili će glasati za opoziciju, izuzev glasača Srpske radikalne stranke.

Tabela 7. Ocena objektivnosti izveštavanja medija u Srbiji o stanju u svetu u zavisnosti od izbornih preferencija (u %)

		Neodlučan sam	Neće izaći	Ne želi da kaže	SNS	SPS	SZS	PSG	SRS	GF	Spas	LDP
N (broj)	1006	111	193	27	356	42	107	27	17	37	29	23
Potpuno i uglavnom zadovoljni	20.3	14.6	13.1	19.3	33.1	23	5.2	25.2	18.7	18.6		0.7
Delimično zadovoljni	32.6	32.2	40.6	32.7	38.5	32.7	7.3	34.4	72.2	20.4	30.2	
Malo ili nimalo zadovoljni	40.4	33.6	34.3	44.5	23	41.2	85.6	40.4	9.2	61.1	69.8	99.3
Bez odgovora	6.8	19.6	12	3.5	5.3	3	1.8					

Drugi deo istraživanja se odnosio na analizu viđenja izveštavanja o tri ključna aktera našeg medija monitoringa: SAD, EU i Rusije u okviru dnevnika. U istraživanje su uključeni samo oni ispitanici koji su izjavili da gledaju dnevnik

Tabela 8. Ocena relativnosti izveštavanja medija u Srbiji o SAD, EU i Rusiji (u %)

	N (broj)	Negativnija nego što jeste	Objektivna	Pozitivnija nego što jeste	Bez odgovora
SAD	774	31.7	38.8	18	11.5
EU	774	35	34.8	16	14.1
Rusija	774	4.3	38.5	42.9	14.2

Generalna ocena je da učesnici istraživanja smatraju da u slučaju SAD mediji izveštavaju objektivno, ali da skoro trećina ispitanika smatra da mediji u Srbiji politiku SAD prema Srbiji predstavljaju negativnije nego što ona jeste. Isto važi i za EU. U slučaju Rusije situacija je obrnuta. Samo 5 ispitanika smatra da je izveštavanje srpskih medija o politici Srbije prema Rusiji negativnije nego što je politika Rusije prema Srbiji negativna, četiri od deset ispitanika smatra da mediji u Srbiji predstavljaju pozitivnije politiku Rusije prema Srbiji nego što ona realno jeste.

Kada je u pitanju izveštavanje medija o politici SAD prema Srbiji postoje specifičnosti koje su statistički značajne i to:

- Mladi do 19 do 28 godina statistički značajno više (58,8%) vide da je izveštavanje o SAD politici prema Srbiji objektivno; Stariji ispitanici, koji imaju preko 65 godina, statistički značajno više (42,2%) vide da mediji negativno izveštavaju od politici SAD prema Srbiji;

- Ispitanici koji su višeg obrazovanja statistički značajno više vide da je mediji izveštavaju manje pozitivno o politici SAD prema Srbiji;

- Ispitanici koji žive u Beogradu smatraju, statistički značajno više (30,2%) da mediji pozitivnije izveštavaju o SAD prema Srbiji nego što ona jeste;

- Učesnici ankete koji su izjavili da gledaju dnevnik RTS-a smatraju da je izveštavanje o SAD negativnije od politike koju SAD vode prema Srbiji, njih 38%, sto je statistički značajno više od proseka ispitanika na nivou uzorka. Takođe, ispitanici koji gledaju N1 dnevnik su stava da se SAD politika prema Srbiji predstavlja pozitivnije (43%) nego što ona jeste.

U poređenju EU sa SAD na nivou starosnih grupa nema razlika, ocene ispitanika su slične, uz manja odsupanja koja ćemo ovde naznačiti.

Tako ispitanici koji su starosti do 29 godina statistički značajnije (59.9%) misle da mediji u Srbiji izveštavaju o EU objektivno u odnosu na politiku koja EU vodi prema Srbiji. Regionalno posmatrano, ispitanici koji žive u Zapadnoj Srbiji i Šumadiji smatraju da se o EU izveštava negativnije nego što je EU politika prema Srbiji, njih 42%. Gledaoci RTS-ovog dnevnika smatraju da je izveštavanje o EU u odnosu na politiku prema Srbiji negativnije (48%), što je statistički značajno veće od proseka ocene na nivou uzorka. S druge strane, gledaoci Pinkovog dnevnika su opozitnog stava. Oni smatraju, statistički značajno manje, da mediji izveštavaju negativno u odnosu na politiku koju EU vodi prema Srbiji.

Ispitanici koji imaju više i visoko obrazovanje, njih 23% unutar te obrazovne grupe, smatra da je Rusija predstavljena na način koji je pozitivniji nego što je politika Rusije prema Srbiji. Sto se tiče regionalnog aspekta statistički značajno više ispitanika koji žive u Zapadnoj Srbiji i Šumadiji, njih 7% smatra da je izveštavanje o Rusiji negativnije nego što je njena politika prema Srbiji.

Što se tiče ocene izveštavanja o Rusiji, oni ispitanici koji gledaju N1, smatraju, statistički značajno, da je izveštavanje o Rusiji objektivno i ne potizivnije u odnosu na Srbiju, kako to vidi većina učesnika istraživanja.

Dražen Pavlica

ANALIZA DISKURSA GLOBALNI TROUGAO (SAD, EU, RUSIJA) U POLITIČKIM EMISIJAMA

UVODNE NAPOMENE

Biro za društvena istraživanja je od avgusta 2018. pa zaključno sa decembrom iste godine sproveo monitoring elektronskih medija. Uz centralne informativne emisije televizija sa nacionalnom pokrivenošću, u istraživačkom uzorku su se našle i političke emisije sa pomenutih televizija. Teško je previdjeti kako je na posmatranim televizijama, ukupno uzev, premalo političkih emisija. Dok se za ostale televizije sa nacionalnom pokrivenošću može donekle pronaći formalističko opravdanje za takvo stanje stvari, ono niukoliko ne može da važi u slučaju javnog servisa. Istini za volju, RTS i ima najviše političkih emisija, ali se postavlja pitanje da li su one u potrebnoj mjeri cjelishodne. Najzad, nije problem toliko u nedovoljnom broju političkih emisija, već, iznad svega, u njihovoj uznapređovaloj nesvrshodnosti i suštinskoj nemjerodavnost za političku javnost.

PREDMET I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Tematska fokusiranost našeg monitoringa, Srbija/Kosovo u globalnom trouglu (Rusija, EU, SAD), uslovlila je da predmet istraživačkog zahvata budu samo ona izdanja političkih emisija koja su, makar jednim dijelom, ulazila u zadati tematski okvir. Već ovdje je važno naglasiti da se medijski diskurs analiziranih političkih emisija prevashodno usredsređivao na Kosovo, što je u velikoj mjeri bilo uslovljeno i dinamikom realnih zbivanja na i oko pomenutog toponima.

Na samom početku naglašavamo, cilj ovog istraživanja je da sagleda na koje se sve načine u posmatranim političkim emisijama predstavljaju tri globalna aktera. Sljedstveno tome, vodićemo računa o tome da li se može govoriti o nepristrasnom, iznijansiranom i analitičnom tretmanu SAD, EU i Rusije. Na koncu, obratiće se pažnja na to da li medijski konstrukti naznačenih globalnih entiteta preslikavaju ono što je njihovo ovdašnje političko, društveno i kulturno poimanje.

Kao učinak jedne ovakve istraživačke intervencije imaćemo iscrtanu diskurzivnu mapu, gdje će se podjednaka pažnja posvetiti kako onim najfrekventnijim iskazima, tako i onim iskazima koji su krajnje osobeni. Takva jedna diskurzivna mapa, dakako, ima središte, ka kome gravitira

najveći broj iskaza, ali i margine, koje nude samosvojnije uglove sagledavanja. Nije nam, dakle, cilj da se upustimo u prebrojavanje iskaza sa određenim sadržajem i prefiksom, već da prikazemo na koje se sve načine predstavljaju SAD, EU i Rusija. Iz jedne tako posložene mape razabraće se preovlađujući diskurzivni obrasci i vrijednosni vektori spram pomenutih globalnih aktera.

UZORAK TELEVIZIJA/EMISIJA

Kao što je prethodno već rečeno, u naš uzorak smo uvrstili političke emisije sa televizija sa nacionalnom pokrivenošću, a koje su se bavile Srbijom/Kosovom u tročlanom globalnom kontekstu. Vremenski obuhvat se odnosio na novembar i decembar 2018. godine¹. Pokazaće se da od pet televizija sa nacionalnom pokrivenošću samo dvije nude izvjesnu vrstu političkih emisija koje potencijalno ulaze u naš uzorak. Kao što se i moglo očekivati, to je RTS kao javni servis, s jedne, i TV Happy, s druge strane. Dok je na RTS-u veći broj političkih emisija koje su se bavile i tematskim krugom koji nas zanima, na TV Happy je to slučaj sa Ćirilicom. Iako RTS prednjači brojem političkih emisija, Ćirilica će se pokazati istraživački izdašnjom. Naš uzorak su, na koncu, činila četiri izdanja *Ćirilice* (TV Happy), šest *Upitnika* i jedno izdanje *Da Možda Ne* (RTS). To je bilo sasvim dovoljno, pokazaće se, da bi se dobio diskurzivno/narativno dubokosežniji uvid u to kakvu sliku o tri globalna aktera generišu ovdašnji (elektronski) mediji.

METODSKE SMJERNICE

Za razliku od preovlađujućeg segmenta našeg istraživanja, koji je nalagao što je moguće precizniju kvantifikaciju, istraživački zadaci kod političkih emisija su umnogome drugačije postavljeni. Zanimaće nas na koji se način uobličavaju i kako funkcionišu diskursi o zadatim globalnim entitetima. Ništa manje, vodiće se računa i o adresantima diskurzivnih konstrukcija koje se odnose na globalni trougao. Shodno svemu navedenom, obratićemo pažnju na vokabular i stilske figure za kojima se poseže u javnom, medijskom polju pri oblikovanju diskursa o EU, SAD i Rusiji. Premda je predmet istraživačkog zahvata medijska tekstura, neizostavno je i njeno šire društveno kontekstualizovanje. Za očekivati je da će se srazmjerno ustaljena imagologija o sva tri navedena globalna entiteta prelomiti i preko medijskog diskursa. Potekla iz filološkog okrilja, imagologija tumači diskurzivne iskaze i razlaže reprezentacije raznoraznih kolektivnih identiteta.

Na nama je da detektujemo one „interpretativne reportoare“ učesnika analiziranih emisija koji se odnose na globalno trojstvo (Potter i Wetherell, 1987: 149). Ne samo zbog preglednosti samog izlaganja, zasebno ćemo predočiti na koji su način analizirane emisije predstavile SAD, EU i Rusiju. Kao neku vrstu dvojnog knjigovodstva, podastiraćemo analitičke uvide po osi *pro*

1 U uzorak analiziranih političkih emisija uvrstili smo i jedno izdanje Ćirilice koje je emitovano na samom početku januara 2019. godine. Sama tema, kao i sastav učesnika, bili su toliko dragocjeni za našu analizu diskursa da smo protegli vremenski obuhvat do 7.1.2019, kada je narečena Ćirilica emitovana.

et contra. Uputno je pitati se da li će biti iskaza o navedenim globalnim akterima koji se ne mogu jednoznačno razvrstati na jedan od dvaju polova. Načelno uzev, takvi iskazi su, dakako, mogući, ali ovdašnji obrasci polemisanja, računamo, ostavljaju malo prostora za one koji nisu skloni bezostatnom svrstavanju. Jednačina ovdašnje psihopolitike sadrži snažne emocije, a to ništa manje važi i za odnos spram SAD, EU i Rusije.

POJMOVNE PRELIMINARIJE

U pripremnim istraživačkim radnjama su uputna i izvjesna pojmovna pojašnjenja. Kao prvo, pomenuto globalno trojstvo može se svesti i na dvojstvo, s obzirom da toponim Zapada zasvođuje, između ostalih, SAD i EU. Kada se radi o ova tri konvergirajuća pojma (Zapad, SAD i EU) nerijetko se poseže za sinegdohom². Tako kada se kaže EU/Evropa ili, pak, SAD/Amerika, misli se na Zapad, na fluidni i ekspanzivni civilizacijski krug koji, dakako, uključuje i neke druge dijelove čovječanstva. S druge strane, često se SSSR diskurzivno svodi na jednu nacionalnu i/ili državnu sastavnicu, i to onu, podrazumjeva se, rusku.

Ujedno teorijski i istraživački bi bilo krajnje neopravdano da se previdi razlika između Evrope i EU. Nadovezujući se na Huserlovo (Edmund Husserl) rasuđivanje, Duzinas (Costas Douzinas) ističe da ideja Evrope nosi univerzabilni zamajac. Tako nešto je uveliko razgrađeno u praksama EU, koja je, složićemo se sa Duzinasom, izraz „instrumentalizacije uma“ (Duzinas, 2016: 269). Kako je to svojevremeno zaključio francuski pjesnik Pol Valeri (Paul Valéry), Evropa svoje izvorište ima, geosimbolički govoreći, u Atini, Jerusalimu i Rimu³ (Todorov, 2014: 218). Ukratko, nije u pitanju samo nepoklapajući pojmovni opseg, već i krupno idejno razilaženje Evrope i EU.

ANALITIKA

DISKURZIVNI ADRESANTI

Neizostavno je da vidimo ko su bili učesnici u analiziranim emisijama, i da ih na neki način razvrstamo. Bilo je petero učesnika koji su se pojavili po dva puta u nekoj od analiziranih političkih emisija. S jedne strane, Nebojša Čović⁴, Borisav Jović⁵ i Miroslav Lazanski⁶ su se

2 Kako stoji u Rečniku književnik termina, sinegdoha je zamjenjivanje „jedne reči (pojma) posredstvom druge reči (pojma) na osnovu njihove uzajamne zavisnosti i logičke veze (Krnjević, 1992: 777).

3 Švajcarski mislilac Deni de Ružmon (Denys Louis de Rougemont) smatra da se u duhovnu maticu Evrope ulivaju i Persijanci (doktrina dobra i zla), Arapi (ideja ljubavi u njihovoj poeziji) i Kelti (misticizam) (Todorov, 2014: 219).

4 U Ćirilici je predstavljen kao funkcioner KK Crvena zvezda i bivši gradonačelnik Beograda, dok je u Uputniku Nebojša Čović potpisan kao nekadašnji predsjednik Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju.

5 U oba slučaja je Borisav Jović predstavljen kao nekadašnji predsjednik Predsjedništva SFRJ.

6 Dok je u Ćirilici pisac, novinar i vojnopolitički komentator, Miroslav Lazanski je u Uputniku sveden na vojnog komentatora Politike.

pojavi i u Ćirilici i u *Upitniku*, dok su Marko Đurić⁷ i Zoran Lutovac⁸ gostovali i u *Upitniku* i u *Da Možda Ne*.

Već na prvi pogled, nameće se zaključak da niko od gostiju u Ćirilici nije potpisan kao predstavnik neke od političkih stranaka. Naspram toga, u emisijama *Upitnik* i *Da Možda Ne*, zbirno posmatrajući, imamo približno polovinu učesnika koji su tu bili kao predstavnici stranaka. Pritom, u nekoliko slučajeva smo u *Upitniku* i u *Da Možda Ne* imali goste koji su potpisani kao članovi neke od institucija, ili kao naučnici, iako se radi i o funkcionerima vladajućih stranaka (Marko Đurić, Nikola Selaković⁹, Milovan Drecun¹⁰, Predrag Marković¹¹, Veljko Odalović¹²). Najzad, nemoguće je previdjeti kako je i Miroslav Lazanski, u *Upitniku* predstavljen kao vojni komentator dnevnika *Politika*, izabran za republičkog poslanika na listi vladajuće Srpske napredne stranke.

U analiziranim političkim emisijama javnog servisa učestvovali su i predstavnici opozicionih stranaka. Uz već pomenutog Zorana Lutovca, gostovali su predsjednik Srpske radikalne stranke Vojislav Šešelj, predsjednik Demokratske stranke Srbije Miloš Jovanović i predsjednik Liberalno demokratske partije Ćedomir Jovanović. U ulozi predstavnika neke od vladajućih stranaka pojavili su se: Milenko Jovanov (potpredsjednik GO Srpske napredne stranke), Đorđe Komlenski (ćlan Predsedništva Pokreta socijalista), Zoran Anđelković (ćlan GO Socijalistićke partije Srbije), Vuk Drašković (predsjednik Srpskog pokreta obnove), Igor Simić (potpredsjednik Srpske liste) i Dejan Radenković (poslanik Socijalistićke partije Srbije).

Mimo svih pomenutih, u emisijama na RTS-u su gostovali i historićar Ćedomir Antić¹³, Vladimir Jovanović, nekadašnji ambasador SRJ pri UN i Milorad Pupovac, predsjednik Srpskog nacionalnog vijeća u Hrvatskoj. Time smo upotpunili spisak svih gostiju u dvije analizirane emisije na RTS-u, tako da bi to valjalo uraditi i kada je u pitanju Ćirilica na TV Happy.

U četiri analizirane Ćirilice imali smo ukupno sedamnaest gostiju, od kojih smo trojicu (Nebojša Ćović, Miroslav Lazanski, Borisav Jović) prethodno već pomenuli. To što smo rekli da u Ćirilici niko od gostiju nije potpisan kao ćlan/funkcioner neke politićke formacije, ne znaći da ih nije bilo. Premda je bio potpisan kao historićar i vanredni profesor Filozofskog fakulteta, Miloš Ković je i viđeniji ćlan Demokratske stranke Srbije. Nadalje, Božidar Delić je potpisan kao general-major Vojske Srbije i Crne Gore u penziji, iako je i funkcioner Srpske radikalne stranke. Takođe, Petar Petković je predstavljen kao ćlan Kancelarije za Kosovo i Metohiju, ali je javnosti poznat i kao istaknuti ćlan Srpske napredne stranke. Među preostalim gostima

7 Marko Đurić u oba slućaja, *Upitnik* i *Da Možda Ne*, biva potpisan kao direktor Kancelarije za Kosovo i Metohiju.

8 Kao i u slućaju Marka Đurića, Zoran Lutovac biva istovjetno predstavljen u obje pomenute emisije na RTS, i to kao predsjednik Demokratske stranke.

9 U *Upitniku* je Nikola Selaković, ćlan Predsedništva Srpske napredne stranke, potpisan kao generalni sekretar predsjednika Republike Srbije.

10 Milovan Drecun, republički poslanik Srpske napredne stranke, potpisan je kao predsjednik skupštinskog Odbora za Kosovo i Metohiju.

11 Zamjenik predsjednika Socijalistićke partije Srbije u *Upitniku* biva potpisan kao historićar.

12 Ćlan Predsedništva Socijalistićke partije Srbije u *Upitniku* se nalazi u ulozi državnog sekretara u Ministarstvu spoljnih poslova.

13 Iole upućenima u ovdašnji politićki život više je nego poznat opozicioni politićki angažman Ćedomira Antića.

smo imali njih četvoricu, mimo Božidara Delića, koji su učestvovali u vojnim dešavanjima na prostoru bivše SFRJ. To su Veselin Šljivančanin, pukovnik JNA u penziji, Dragoslav Bokan, ratni komandant¹⁴, Milan Jolović Legenda, nekadašnji komandant specijalne jedinice *Vukovi sa Drine* i Vinko Pandurević¹⁵, general u penziji. Od svih gostiju u sve tri analizirane političke emisije, samo smo u Ćirilici imali jednu ženu, i to Danicu Maksimović, nekadašnju istražnu sudinicu. Formalnoj i personalnoj raznolikosti Ćirilice doprinijeli su i preostali učesnici: Velibor Džomić, protojerej i član Visokog crkvenog suda, Slobodan Lekić, korespondent¹⁶ iz Brisela, Slobodan Reljić, novinar i nekadašnji glavni i odgovorni urednik NIN-a, Aleksandar Pavić, stručnjak za geopolitičke odnose i politikolog, Darko Tanasković, nekadašnji ambasador u UNESCO, i Srđa Trifković, historičar i publicista.

Prebrojavanjem dolazimo do podatka da smo u analiziranim emisijama imali ukupno četrdeset gostiju. Tačnije, njihov broj je trideset i pet, pošto su u pet slučajeva isti pojedinci gostovali u dvije različite emisije. To je, potencijalno uzev, trideset i pet različitih stanovišta na zadatu temu. Dakako, nema opravdanog istraživačkog razloga da se ne obrati pažnja i na diskurs voditelja analiziranih emisija. To posebno važi za Ćirilicu, u kojoj voditelj suštinski upliviše u sam tok razgovora, a uz to Ćirilica traje dobrano iznad prosjeka, znatno preko dva sata. To što nećemo predočiti stanovišta svih koji su učestvovali u analiziranim emisijama proizilazi iz toga što se neki uopšte nisu dotakli zadanog tematskog kruga.

DISKURSI I NARACIJE

Ne samo iz istraživačkih razloga, u raščlanjivanju koje slijedi, koliko god se oni često hotimično uparuju, očuvaćemo samosvojnost SAD i EU. Krenimo najprije od SAD, aktera koji, oko toga su svi saglasni, presudno upliviše u ovdašnji geopolitički rebus. Iz opravdanih razloga, kada su geopolitički i vojnostrateški diskursi u pitanju, a oni su najprisutniji u analiziranim političkim emisijama, odrednicu Zapad ćemo smjestiti u odjeljak koji se odnosi na SAD.

SAD

Kao što je i nagovješteno, odvojeno ćemo predočavati iskaze koji kritički sagledavaju SAD od onih koji sadrže pohvalu. Računamo da se pretpostavljenim brojem i raznovrnošću oni negativni iskazi preporučuju da prvo njih obradimo. Potrebno je ovdje pojasniti i to kako će se NATO, po pravilu, vezivati za SAD, iz očiglednog razloga što se naznačeni vojni savez sliva sa pomenutom (vojnom) supersilom.

Kada je u pitanju odnos SAD prema Srbiji u postjugoslovenskoj eri, prema viđenju Srđe Trifkovića¹⁷ u Ćirilici od 3.12.2018, postoji „kontinuitet srbofobije Stejt departmenta formiranog početkom 90-ih“. Darko Tanasković u istom izdanju Ćirilice svjedoči da je u

14 Ovdje doslovno prenosimo kako su oni označeni u samoj Ćirilici. Uz to što je predstavljen kao ratni komandant, Dragoslav Bokan je potpisan i kao publicista, književnik i režiser.

15 Sem što je naznačeno da se radi o generalu, Vinko Pandurević je potpisan i kao doktor sociologije.

16 Docnije u samoj emisiji smo saznali da ova neprozirna odrednica označava novinara u listu američke vojske.

17 Pored njega, u ovoj Ćirilici gosti su bili Darko Tanasković, Miroslav Lazanski i Borisav Jović.

razgovoru sa američkim zvaničnicima, za vrijeme rata u BiH, čuo da će Srbi „gorko ispaštati jer su povelili rat protiv volje SAD“.

Iz ugla kritičara SAD, Srbija, nadasve Kosovo, bivaju prepoznati kao ogledni primjer za kolonijalistička i imperijalistička stremljenja SAD. Ozloglašavanje SAD ide toliko daleko da se ni poređenje sa Njemačkom iz 30-tih godina prošlog vijeka ne nalazi pretjeranim. Tako u emisiji Ćirilica, od 10.12.2018, politikolog Aleksandar Pavić u više navrata pravi analogiju između današnjih SAD i nacističke Njemačke. Sastav gostiju u pomenutoj Ćirilici¹⁸, kao i sam pristup voditelja, bio je takav da su se oni uzajamno nadopunjavali i nadovezivali, bez naznaka nekog suštinski drugačijeg sagledavanja SAD. Saglasno tome, i jedan drugi gost, Slobodan Reljić, nalazi da su ovovremeni nosioci vlasti u SAD poput nacista. Na slučaju Srba, tačnije optuženih za ratne zločine na prostoru bivše SFRJ, oživotvorio se, po Reljiću, nacistički model odmazde iz Drugog svjetskog rata. Naime, naznačeni gost vrši transponovanje, pa kaže „osude sto Srba, pa nađu jednog Gotovinu“. Sve navedeno dobija na težini ako se zna da je, u navedenom izdanju Ćirilice, voditelj Milomir Marić izrekao deziluzionističke riječi o SAD. „Naivno smo verovali da je SAD carstvo slobode“, veli Marić i pridodaje da nema „ništa od američkog sna“.

Izdanje Ćirilice od 7.1.2019.¹⁹ fokusira se nanovo na Kosovo, a iz samog naslova emisije, *Na Kosovu će se rešavati sudbina čovečanstva!*, jasno je da se naglasak stavlja na geopolitičke okvire. Imajući u vidu trenutnu geopolitičku arhitekturu, SAD se pridaje najveći značaj kada se govori o Kosovu. Zapad je, štaviše, vinovnik mnogih štetnih procesa i događaja na Kosovu, što ističe i Veljko Odalović u *Upitniku* od 13.11.2018²⁰. Uz to što je Zapad, prema Odaloviću, „napravio zločinačku terorističku OVK, već od 1999. je tolerisao proterivanja, kidnapovanja i ubistva Srba“.

Odgovornost za to što se Albanci ponašaju kao „razmaženo derište“, Zoran Anđelković, u *Upitniku* od 18.12.2018²¹, pripisuje SAD, a donekle i Engleskoj. Amerikanci su Albancima, kako to u istoj emisiji ističe Marko Đurić, „mama i tata“. Infantilizovanje i paternalizovanje Albanaca je srazmjerno često, a sve sa svrhom da se kritikuju njihovi pokrovitelji, a to su prevashodno SAD. Tako i Nebojša Čović, u *Upitniku* od 27.11.2018²², zaključuje da Prištini sve smišljaju naznačeni mentori, pošto Albanci, zaključuje Čović, nisu sami sposobni za to. Pozivajući se na Kisindžera, Zoran Anđelković, najzad, tvrdi da Amerikanci već trideset godina imaju plan o nezavisnom Kosovu. Nije u pitanju samo Kosovo, po mišljenju Drecuna u pomenutom *Upitniku* od 27.11.2018, već se tu radi o jednom geopolitičkom konceptu u čijem se središtu nalazi albanska velikodržavna projekcija.

Umnogome istorodno sa Pavićem i Reljićem u Ćirilici od 10.12.2018, i historičar Miloš Ković, u Ćirilici od 7.1.2019, manihejski predočava prošlost i sadašnjost SAD. Svi mitovi Amerike, između ostalog i „mit o izabranosti“, tu su da prikriju, smatra Ković, krucijalnu

18 Mimo Aleksandra Pavića, o ovom izdanju Ćirilice gostovali su Slobodan Reljić, Danica Maksimović, Milan Jolović Legenda i Vinko Pandurević.

19 Gosti su Velibor Džomić, Miloš Ković, Nebojša Čović i Slobodan Lekić.

20 U ovom izdanju *Upitnika*, koji se bavio temom Kosova, pored Odalovića, gosti su bili Igor Simić i Miroslav Lazanski.

21 Pored Zoran Anđelkovića, u ovom izdanju *Upitnika* gostovali su Marko Đurić, Miloš Jovanović i Čedomir Jovanović.

22 Nebojši Čoviću u ovom izdanju *Upitnika* sagovornici su bili Vladimir Jovanović i Milovan Drecun.

temu američke historije, a to je genocid nad starosjediocima. Kalvinizam je, prema Milošu Koviću, vjeroskomoralna osnova tog američkog „mita o izabranosti“. Preko samopripisivanja moralnog ekskluziviteta, rezonuje on nadalje, Amerikanci „srljaju na međunarodnom planu“.

Uz sve navedeno, SAD su vjerolomne, tako voditelj Milomir Marić tvrdi kako se one ne pridržavaju nijednog dogovora. Navodi Marić i primjer bivšeg američkog predsjednika Klintonu koji je, presuđuje navedeni voditelj, bio spreman na žrtvovanje par hiljada ljudi u Srebrenici, a sve da bi se dobilo opravdanje za bombardovanje Srba.

U Ćirilici od 10.12.2018. godine unutrašnje stanje u SAD se prikazuje u izrazito apokaliptičnom tonu. Prema Aleksandru Paviću, u SAD, koje su krajnje dezorijentisane, već se vodi „tihan građanski rat“. Apokaliptičnu nijansu Amerike čini i njen neokonzervativni zaokret, koji se, između ostalog, izražava i kroz antirusko opredjeljenje. Za Pavića je to očito, antiruski stav američkog neokonzervativnog establišmenta automatski znači i antisrpski stav. Na težini dobijaju Pavićeve opservacije samim tim što je istaknuto da je on studirao i boravio u SAD, tako da je na izvoru pronicao u prirodu tamošnje privrede i politike.

Aleksandar Pavić daje i obrazloženje tako snažno izraženog antiruskog raspoloženja među američkim neokonzervativcima. Pošto su mnogi od njih jevrejskog, i to istočnoevropskog porijekla, u njima postoji „atavistički strah od Rusije, od pravoslavlja“. Tamo gdje je strah, to je sa psihološkog stanovišta sasvim razumljivo, generiše se mržnja, otuda neokonzervativci, po Paviću, „bukvalno mrze Rusiju“.

Za razliku od, recimo, Srđe Trifkovića, Reljić smatra da SAD vode nekonzistentnu politiku prema Srbiji/Srbima, odnosno Kosovu. Reljićev zaključak odudara od uvriježenog stava kako je politika SAD postojana u svojoj izrazitoj nenaklonjenosti prema Srbiji/Srbima. Saglasno navedenom, Zapad je taj, nastavlja Reljić svoju argumentaciju, koji perpetuira Kosovo kao jedan provizorijum, kao nedržavu. Imperije, samim tim i SAD kao dominantna ovovremena imperija, podstiču permanentni sukob. U tim sukobima Amerika ima svoje saveznike, „NATO pešadiju“, kako ih je nazvao voditelj Ćirilice Milomir Marić u izdanju od 3.12.2018. Nju su činili i pojedinci poput, poimenice ih navodi Marić, Ante Gotovine, Namera Orića, Ramuša Haradinaja. Na ovo se podosta nadovezuje tvrdnja Miloša Kovića, u Ćirilici od 7.1.2019, da NATO „promoviše etničko čišćenje Srba, zatvaranje Srba u geta“.

Koliko god do juče bila neprikosnovena supersila, prema Reljiću, SAD niti su više tako „velika sila, niti su jedina sila“. Rastače se negdašnja asimetrična globalna raspodjela moći u kojoj su SAD imale središnju ulogu, rasuđuje Aleksandar Pavić. Ta i takva globalna moć težila je, nadasve na prostoru ovog dijela Evrope, desuverenizaciji državnih entiteta. Uprkos svemu, tvrdi Pavić, jedino su Grci i Srbi uspjeli očuvati državotvorni kapacitet. U tom pogledu se bivši predsjednik Slobodan Milošević od strane učesnika emisije posmatra kao neko ko se otvoreno usprotivio monocentričnom globalnom poretku moći. Iz navedenih razloga, Reljić vidi Miloševića, uslovno i Mladića, kao nekoga ko se preporučio za status historijske ličnosti.

Trenutnom američkom predsjedniku Donaldu Trampu nije se posvećivala neka posebna pozornost. U jednom od rijetkih zapažanja o Trampovom predsjednikovanju, Vuk Drašković²³

23 Predsjednik Srpskog pokreta obnove je bio gost u Upitniku od 20.11.2018, a sagovornici su mu bili Predrag Marković i Milorad Pupovac.

nalazi da je u pitanju nepredvidiv državnik. Istovremeno, Milovan Drecun nalazi da Srbija treba da iskoristi Trampovu administraciju kako bi proces oko Kosova vratila na putanju razgovora. I Đorđe Komlenski, u *Upitniku* od 25.12.2018²⁴, smatra da Tramp može odigrati pozitivniju ulogu kada je u pitanju Kosovo.

U Ćirilici od 7.1.2019. imamo jednog učesnika, o novinaru Slobodanu Lekiću je riječ, čije stanovište odstupa od svojevrsnog jednoglasja. Ono ne odudara samo od ostalih učesnika u dotičnom izdanju Ćirilice, već i od svih ostalih gostiju iz analiziranih emisija. Naime, Lekić se vraća u period nakon Drugog svjetskog rata, ukazujući da je tadašnja Jugoslavija primala veliku finansijsku pomoć od SAD. Nadovezujući se na savremene političko-ekonomske okolnosti, Slobodan Lekić smatra da pristupanje NATO paktu donosi, nadasve za male zemlje, nezanemarljiva ekonomska preimućstva.

EU

U prethodnom odjeljku je SAD pripisan svekoliki kolonijalistički i imperijalistički nabo. Sa EU stvari stoje nešto drugačije, u tom smislu da ona u odnosu prema Kosovu pokazuje kolonijalni pristup, ali nije naznačeno da je EU bilo kakva vrsta imperije. Ne samo prema Kosovu, već i prema BiH i Makedoniji, EU pokazuje kolonijalnu aroganciju, smatra Slobodan Reljić, u Ćirilici od 10.12.2018.

Dok joj nije strano da prema nekim evropskim državama koje nisu njene članice postupa na kolonijalan način, u samoj EU imamo, kako zapaža Reljić, krizu demokratije. Slično tome, Miloš Ković, u Ćirilici od 7.1.2019, ukazuje da se u EU zapaža „bezlična tehnokratija“. Kao svojevrsna reakcija na to, Evropom se, po Koviću, sve više širi „suverenistički virus“, a kao krunske dokaze navodi Bregzit i Orbanovu²⁵ Mađarsku. Srodno tome, Čović, u *Upitniku* od 27.11.2018, smatra da će nakon izbora za Evropski parlament u njemu biti više poslanika koji su bliži Rusiji. Samo donekle na tom tragu, Milorad Pupovac, u *Upitniku* od 20.11.2018, zaključuje kako je EU politički obesnažena posljednjih godina. Povrh svega, EU se vidi kao poligon na kome se odvija borba između Putina i Trampa za što veći uticaj na nju, smatra voditelj Ćirilice Milomir Marić.

Kada se posmatra kapacitet EU da utiče na političke predstavnike Albanaca na Kosovu, po pravilu se izražava stav da Albanci vode računa samo o tome šta im kažu Amerikanci. Miloš Jovanović, u *Upitniku* od 18.12.2018, ukazuje kako Berlin, Brisel, London i Vašington traže priznanje Kosova od strane Srbije.

U emisiji *Da Možda Ne* od 6.12.2018²⁶, imamo izjavu evropskog komesara za proširenje Johanesa Hana da se EU zalaže za stvaranje zajedničkog tržišta. U istom izdanju *Da Možda Ne*, Dejan Radenković ukazuje na blagu reakciju EU na takse²⁷, što je u protivrječnosti sa Hanovom izjavom.

24 Uz funkcionera Pokreta socijalista, u ovom izdanju *Upitnika* gostovali su Vojislav Šešelj, Milenko Jovanov i Zoran Lutovac. Uzgred, Lutovac je u jednom trenutku napustio emisiju, nezadovoljan zbog načina vođenja emisije i ponašanjem nekih od sagovornika.

25 U pitanju je premijer Mađarske Viktor Orban, koga je, uzgred rečeno, ugledni politikolog Jan-Verner Miler (Jan-Werner Müller) nazvao autoritarnim populistom (Müller, 2018).

26 Gosti ovog izdanja emisije *Da Možda Ne* bili su Zoran Lutovac, Marko Đurić i Dejan Radenković.

27 U pitanju su drakonske takse koje su uvele kosovske vlasti za robu iz Srbije.

Kritika EU se odvija nerijetko i posrednim putem, preko ovdašnje političke elite. Tako je Miloš Ković, u Ćirilici od 7.1.2019, pripisao političkoj eliti u Srbiji „evrounijatski fanatizam“. Trebalo bi se, smatra Vojislav Šešelj u *Upitniku* od 25.12.2018, otarasiti iluzije o uključenju Srbije u EU, pošto bi to donijelo, crnovideći je Vojislav Šešelj, „ogromnu nesreću“.

Kada je u pitanju svojevremeni odnos EU prema raspadu SFRJ, Borisav Jović, u ono vrijeme predsjednik Predsjedništva SFRJ, smatra da su se druge države povinovale volji Njemačke koja je pružala „žestoku podršku Sloveniji i Hrvatskoj da izađu iz Jugoslavije“.

U *Upitniku* od 20.11.2018, a čija je tema bila odnos Srbije sa zemljama regiona, mogla su se čuti i kritička zapažanja o EU, i to u svjetlu raspada bivše Jugoslavije. Svejedno da li je to bilo, kako Predrag Marković kaže, zbog nepažnje, gluposti ili rdave intencije, EU je dopustila da se raspadne zemlja koja je bila neka vrsta preteče EU. S druge strane, Vuk Drašković smatra da je EU bila slijepa za dva determinišuća izvora mržnje, a to su „ustašizacija Hrvatske“ i „mreža službi bezbednosti u Srbiji“. Utoliko više je EU pala na ispitu, pošto je Drašković u njoj vidio supstituciju za razgrađenu Jugoslaviju, neku vrstu otrezniljelke i edukatorke ovih naših zlosrećnih prostora. Na koncu, ako bi EU prihvatila stvaranje nacionalne države Albanaca, prema Vladislavu Jovanoviću iz *Upitnika* od 27.11.2018, dekonstruisao bi se koncept multietničnosti na Balkanu. EU je, po Đorđu Komlenskom, iz *Upitnika* od 25.12.2018, imala „apsolutno poguban uticaj na sve oko statusa Kosova“.

Izokola o odnosu EU i Srbije/Kosova govore riječi Čedomira Jovanovića, iz *Upitnika* od 18.12.2018, da Ramuš Haradinaj više kritikuje EU, odnosno Federiku Mogerini, nego bilo ko u Srbiji.

Rusija

Kao opozit onome kako je predstavio SAD, i njihov odnos prema Srbiji/Srbima, Aleksandar Pavić, u Ćirilici od 10.12.2018, Rusiju vidi kao državu koja nudi svakovrsnu pomoć Srbiji/Srbima. Kritikujući logiku globalističke ekonomije SAD, Pavić smatra da ona nije na tako ogoljen način prisutna u ruskom kapitalu.

U većoj mjeri nego što je to slučaj sa Donaldom Trampom spram SAD, Vladimir Putin je skoro pa etalon za ovovremenu Rusiju. O značaju koji predsjednik Rusije ima u ovdašnjoj javnosti na zaobilazan način govori i izjava Marka Đurića, u *Upitniku* od 18.12.2018, da se Aleksandar Vučić sastao čak četrnaest puta sa Putinom.

Pozivajući se na autoritet historijskog iskustva, Miloš Ković, u Ćirilici od 7.1.2019, ističe da su Rusi, od 19. vijeka naovamo, branili Srbe. Ne samo u slučaju Miloša Kovića, odnos Rusije/Rusa prema Srbiji/Srbima stavlja se, po pravilu, u komparativni okvir, i to tako što se poredi sa odnosom SAD/Amerikanaca prema Srbiji/Srbima. (Pre)naglašavanje neprijateljskog stava SAD prema Srbiji, automatski doprinosi tome da se Rusiji pripíše prijateljska naklonost. Ono što je nesporno, smatra Ković, jeste da ruska javnost Srbe, za razliku od američke, vidi kao prijatelje.

Ković povlači historijsku vertikalnu rusofobiju u Evropi, a potom i u SAD, a koja svoje začetke ima u prvoj polovini 19. stoljeća. Ona se odrazila i na odnos Evrope/SAD prema Srbima, koji su se počeli posmatrati kao „mali Rusi“, pošto su, poput Rusa, Sloveni i pravoslavni hrišćani. U 20. vijeku se rusofobija, prati Ković njenu putanju, preoblikuje u antikomunizam. No, sa

sломom socijalizma nije ublažena rusofobija, nasuprot tome, zapaža Ković, ona je danas na Zapadu opet ojačala.

I kada se ne poseže za otvorenim hvalospjevima Rusiji, ona se, najčešće uz Kinu, vidi kao potencijalni zaštitnik srpskih interesa na Kosovu. U svakom slučaju, ono što se ne dovodi pod znak pitanja jeste da Srbija ima, kako to kaže Zoran Anđelković, prijateljske odnose sa Rusijom i Kinom. Ovdje se već može nazrijeti dvojaki prijateljski Istok, onaj bliži, evroazijski (Rusija) i onaj koji ide u dubine Azije, ka Dalekom istoku (Kina).

S obzirom da na Zapadu, smatra Slobodan Reljić u Ćirilici od 10.12.2018, Srbija ne može da traži podršku ni od koga, valjalo bi da se Srbija okrene „evroazijskim integracijama“. Homologan je i Šešeljev pristup u *Upitniku* od 25.12.2018, s tim da on naglasak stavlja na vojni aspekt. Valja se pridružiti vojnom savezu koji predvodi Rusija, smatra Šešelj, kako bi se Srbija osigurala od NATO pakta. Konkretnije, Šešelj predlaže da se uputi zahtjev Rusiji i Kini da se uključe u vojne snage KFOR-a. Najzad, Vladimir Jovanović, u *Upitniku* od 27.11.2018, rasuđuje da se Zapad pribojava da se Srbija ne okrene drugoj, ruskoj, strani.

Sveštenik SPC Džomić koristi ili-ili logiku kada govori o geokulturnom pozicioniranju Srba. Srbi su se, naime, oduvijek okretali ili ka Istoku (Rusija) ili ka Zapadu (danas NATO pakt). Kao što vidimo i iz ovog primjera, NATO se, u polemičke svrhe, koristi kao sinegdoha za Zapad.

Suprotno od uvriježenog mišljenja, Srđa Trifković, u Ćirilici od 3.12.2018, rezonuje da se ne može govoriti o velikom povratku Rusije na globalnu scenu, pošto je Rusija u Ukrajini i na Balkanu, u stvari, izgubila pozicije.

Kada se posmatra sa Zapada, odnos između Rusije/Rusa i Srbije/Srba se vidi, što ističe i Darko Tanasković, na taj način da su Srbi „mali Rusi“. Za razliku od njega, Slobodan Lekić kaže da nikada nije čuo da su u NATO strukturama Srbe nazivali „malim Rusima“. S druge strane, voditeljka Olivera Jovićević, u *Upitnika* od 13.11.2018, poziva se na izvjesne američke medije koji Srbiju, čija je Rusija saveznica, vide kao nekoga ko „vitla sabljom oko Kosova“. Prema tom navodu, Rusija je ta koja će isporučiti vojnu opremu, tenkove, Srbiji. Nadovezuje se Drecun, u *Upitniku* od 27.11.2018, i kaže da se preko Srbije proteže linija suprotstavljanja SAD i Rusije. Geopolitička računica je slijedeća, preko slabljenja Srbije, po Drecunovom viđenju, umanjuje se i ruski uticaj.

Prethodno je pomenuto da je Slobodan Lekić potencirao američku finansijsku pomoć Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata. Kao kontrast tome, Lekić navodi da nam Rusija danas ne pomaže kao što su to tada radile SAD. „Ne vidim da dolaze Putinova jaja sada kao što su nekada dolazila Trumanova jaja“, poslužio se Lekić dobro znanom metaforom.

ZAVRŠNI OSVRT

Unutar globalnih struktura, i to onih koje se prelamaju preko balkanskog poluostrva, nadasve Srbije/Kosova, govorilo se o SAD, EU i Rusiji. Kada bi bili još precizniji, onda bi se Kosovo izdvojilo kao toponim oko koga su se usredsređivale analizirane političke emisije. Tri globalna aktera, kao i njihov odnos spram Srbije i Kosova, sagledavaju se skoro isključivo u

geopolitičkom i vojnostrateškom ključu. Sem malobrojnih izuzetaka, ekonomska, kulturna i socijetarna ravan su bile u najvećoj mjeri skrajnute. To što se globalni akteri skoro isključivo posmatraju kroz ovdašnja zbivanja vodi ka medijskom (samo)provincijalizovanju. Nevezano za njenu očitu ideološku jednostranost, Ćirilica je donekle iscrtavala šire globalne koordinate. No, vrijednosni predznak SAD, EU i Rusije bio je istovjetan svejedno da li se o njima govorilo na globalnoj ili na ovdašnjoj ravni. Kada je u pitanju zauzimanje vrijednosnog stava prema naznačenim globalnim akterima, presuđivalo je poimanje o tome kako se oni odnose prema Srbiji/Kosovu.

I letimičan pogled na tekst je dovoljan da se uoči nasrazmjera u diskurzivnoj građi kada se radi o tri globalna aktera. Nije naknadna istraživačka razboritost u pitanju kada se kaže da je bilo za očekivati da SAD odnesu i kvantitativnu diskurzivnu prevagu. Neupitni globalni značaj SAD se odrazio na objašnjavalačke i interpretativne pristupe učesnika u analiziranim političkim emisijama.

U diskurzivnom poretku analiziranih emisija, nadasve Ćirilice, ocrtavaju se konture dihotomije globalnih prijatelja i neprijatelja Srbije. Uloga globalnog antagoniste, ne samo kada je u pitanju Srbija/Kosovo, dodjeljenja je SAD. S druge strane, Rusija nije prepoznata samo kao prijatelj Srbije, već se ona vidi i kao uravnotežujući globalni protagonista. Diskurzivno težište u naznačenoj dihotomiji bilo je više na neprijateljstvu SAD spram Srbije, nego na prijateljstvu Rusije. S obzirom na ovu dimenziju, i EU se može uklopiti u dihotomni obrazac, s obzirom da se i EU tretirala, u ublaženijem obliku nego SAD, kao ne baš prijateljski nastrojen globalni akter prema Srbiji. Imajući u vidu njenu opštu diskurzivnu strategiju, za očekivati je bilo da Ćirilica prednjači i u toj i takvoj dihotomizaciji. Najzad, primjetno je da se uz Rusiju često i Kina vidi kao globalni prijatelj Srbije/Srba.

Imajući u vidu sve prethodno rečeno, jasno je da se ne može govoriti o nepristrasnosti analiziranih političkih emisija kada je posrijedi tretiranje tri globalna aktera. Valjalo bi uočiti kako je stepen pristrasnosti Ćirilice znatno veći nego što je to slučaj sa analiziranim političkim emisijama RTS-a. Istovremeno, Ćirilica je u svojoj pristrasnosti, sasvim razumljivo, bivala kritički zaoštrenija od *Upitnika* i *Da Možda Ne*.

Godinama unazad, sva istraživanja pokazuje da su građani Srbije primjetno naklonjeniji Rusiji (kao i Kini) u odnosu na EU i, nadasve, SAD²⁸. Shodno tome, analizirane političke emisije samo odražavaju u ovdašnjem društvu virtualnu imagologiju posmatranih globalnih aktera. Koliko god bila očekivana jedna takva homologija, na političkim je emisijama, u idealnom slučaju, da iskažu neki vid razborite sumnje spram uvriježenih predstava o globalnim akterima. Da li je uopšte potrebno naglasiti kako je takvo nešto poprilično izostalo.

28 Kao ilustracija, primjera radi, mogu poslužiti i friški, iz novembra minule godine, nalazi istraživanja Zapadni Balkan između Istoka i Zapada vašingtonskog Nacionalnog instituta za demokratiju.

Literatura

Duzinas, Kostas. 2016. *Filozofija i otpor o krizi*. Novi Sad: Mediterran

Krnjević, Hatidža. 1992. Sinegdoha, u Živković, Dragiša (ur.). *Rečnik književnih termina*. Beograd: Nolit

Müller, Jan-Werner. 2018. *Homo Orbanicus*. <https://pescanik.net/homo-orbanicus/>

Potter, Jonathan, Wetherell, Margaret. 1987. *Discourse and Social Psychology*. Sage Publications

Todorov, Cvetan. 2014. *Strah od varvara*. Loznica: Karpos

Marina Mijatović

MONITORING RADA REGULATORNOG TELA ZA ELEKTRONSKE MEDIJE I JAVNA NABAVKA SOFTVERA ZA MONITORING

UVOD

1. Sloboda medija prikazuje stanje u društvu koje je direktno vezano za slobodu izražavanja. Trenutno prava sloboda medija je veoma loša o čemu svedoči i podatak da je Srbija pala za 14 mesta na Svetskom indeksu medijskih sloboda²⁹, isto kao i Mađarska. Pored ocene Reportera bez granica i Freedom House³⁰ je ocenio da je Srbija postala delimično slobodna zemlja³¹ uzimajući u obzir ocenu poštovanja političkih prava, građanskih sloboda i podelu vlasti.³²
2. Krovni propisi koji regulišu oblast medija nisu menjani tokom 2018. godine i pored toga što su uočene brojne praznine koje otvaraju put ka zloupotrebama. Međutim, pre bi se moglo reći da je najveći problem u tumačenju normi i primeni zakona, a posebno kada organi uprave izlaze iz okvira svojih ovlašćenja.
3. S druge strane, tokom 2018. godine Regulatorno telo za elektronske medije (u daljem tekstu: REM) je usvojilo dokumenta koja su suprotna Zakonu o elektronskim medijima što govori u prilog činjenici da se ne poštuju procedure za izmenu propisa. Argumentacija da pojedini podzakonski akti nisu u skladu sa Ustavom Republike Srbije jer su pojedine norme Zakona o elektronskim medijima u suprotnosti sa Ustavom ne omogućava organu uprave da postupa suprotno zakonu. Od usvajanja Zakona o elektronskim medijima REM nije ukazao na ovaj problem i inicirao pokretanje postupka za ocenu ustavnosti.
4. Praksa REM-a i postupanje u slučajevima kršenja zakona je manje vidljiva i dostupna javnosti. Prijave građana i odluke REM-a su postale potpuno netransparentne. U ovom smislu može se konstatovati da je odlučivanje REM-a napravilo nekoliko koraka u nazad; umesto da je unapređeno obrazloženje odluka, REM je zatvorio mogućnost za pravnu

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju odnose se i na muški i na ženski rod.

29 https://rsf.org/en/ranking_table

30 <https://freedomhouse.org>

31 <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2019/democracy-in-retreat>

32 <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/serbia>

analizu. Ovakvim postupanjem REM je zaključao pristup građanima da učestvuju u oceni rada medija i procene nivo medijskih sloboda.

5. Ovlašćenja koja su zakonom defenisina obavezuju REM da analizira rad pružalaca medijskih usluga i prikuplja podatke tokom godine. U skladu sa svojim nadležnostima REM bi morao da sve prikupljene podatke učini dostupnim zainteresovanim građanima za dalju obradu. Otvaranje podataka koje je REM prukupio o radu pružalaca medijskih usluga bi uticalo da veću participaciju udruženja koja se bave monitoringom medija.
6. REM svake godine sprovodi postupak javne nabavke za održavanje i doradu softvera za monitoring koji predstavlja alat za skadištenje i obradu podataka. Podaci za monitoring koje je REM prikupio nisu dostupni i ne mogu se dobiti čak ni na osnovu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja (u daljem tekstu: zahtev). Argumenti za negativan odgovor na zahtev je zaštita intelektualne svojine privrednog društva koje je kreiralo softver. Međutim, na osnovu sadržine zahteva može se jedino zaključiti da su traženi podaci, ali ne i deo koji se odnosi na kod softvera.
7. U cilju primene svih mehanizama zaštite prava na dostupnost informacijama od javnog značaja Biro za društvena istraživanja (u daljem tekstu: BIRODI) je podneo žalbu Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.³³

METODOLOGIJA

8. Analiza rada REM-a zasnovana je na izveštaju iz 2017. godine u cilju praćenja kretanja slobode medija u Srbiji. Za prvi korak razmatrani su krovni propisi koji su usvojeni u prethodnom periodu. Zatim, analizirano je usvajanje akata i odluka za koje je nadležan REM.
9. Kada je u pitanju transparentnost rada REM-a istraživanje je bilo usmereno na pretragu internet stranice i upoređivanje kvaliteta i kvantiteta objavljenih informacija u periodu od 2017. do 2018. godine.
10. Drugi veoma važan mehanizam za prikupljanje podataka je zahtev za pristup informacijama od javnog značaja koji se koristio za informacije koje se ne mogu pronaći na internet stranici REM-a.
11. Postupanje REM-a u oblasti javnih nabavki za održavanje i doradu softvera za monitoring analizirano je kroz informacije dostupne na Portalu javnih nabavki. Posebne sekcije koje su razmatrane su: planovi javnih nabavki, konkursna dokumentacija, sprovođenje postupka javnih nabavki i mišljenja Uprave za javne nabavke u vezi sprovođenja pregovaračkog postupka bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda.

33 <https://www.poverenik.rs>

PROPISI

Izmene propisa

12. Od decembra 2017. godine nije bilo promena krovnih zakona u oblasti medija. Međutim, dva podzakonska akta su prestala da važe u 2019. godini. Prvi dokument je *Lista televizijskih programa za koje je predviđen obavezan prenos kao mera zaštite medijskog pluralizma*³⁴ (u daljem tekstu: Lista) koju je Savet REM-a (u daljem tekstu: Savet) utvrdio 10. oktobra 2017. godine. Savet je Listu definisao u skladu sa članom 106 Zakona o elektronskim medijima³⁵ (u daljem tekstu: ZEM). Prema navedenom članu određena je obaveza prenosa kao mera zaštite medijskog pluralizma tako što REM periodično, a najmanje jednom u tri godine utvrđuje listu radijskih ili televizijskih programa koje su dužni da prenose operatori. Kao kriterijum predviđeno je da elektronsku komunikacionu mrežu za distribuciju i emitovanje medijskih sadržaja koristi značajan broj krajnjih korisnika kao jedini ili prvenstveni način za primanje medijskih sadržaja. U Listi su određeni:
- i. Radio difuzno preduzeće B92 ad, Beograd (Zemun) - O2.TV
 - ii. Preduzeće za marketing, izdavačku delatnost, radio i televiziju Happy TV doo, Beograd - Nacionalna Happy TV
 - iii. Preduzeće za informisanje i marketing Pink International Company društvo sa ograničenom odgovornošću, Beograd - TV PINK
 - iv. Prva televizija doo, Beograd - PRVA
13. Na sednici Saveta koja je održana 22. januara 2019. godine Lista je jednoglasno ukinuta³⁶ i obrazloženje je objavljeno u zapisniku na internet stranici REM-a³⁷. Glavni argumenti za ukidanje liste su postizanje finansijske jednakosti i ravnopravnosti na tržištu. Mada u zakonu nije izbrisana obaveza da kablovskih operatora, Savet je ukinuo Listu. Značajno je istaći da je u članu 109 ZEM-a predviđena novčana kazna za operatora od 100.000 do 1.000.000 dinara ako ne postupi u skladu sa svojim obavezama u vezi sa zaštitom medijskog pluralizma. Takođe, odgovorno lice može biti kažnjeno novčano u rasponu od 10.000 do 200.000 dinara. Ukidanjem Liste bez prethodne izmene ZEM-a došlo se u pravnu nelogičnost gde je REM doneo odluku koja nije u skladu sa zakonskim odredbama.
14. Ako uzmemo u obzir obrazloženje REM-a da član 106 ZEM-a nije u saglasnosti sa članom 84 Ustava Republike Srbije³⁸ (u daljem tekstu: Ustav) postavlja se pitanje zbog čega se nije pokrenuo postupak za ocenu ustavnosti zakona. Naime, član 84 Ustava određuje položaj na tržištu tako da svi budu jednaki, odnosno da učestvuju pod jednakim uslovima. Pored

34 <http://rem.rs/uploads/files/Odluke/Lista%20programa.pdf>

35 Službeni glasnik RS, br. 83/2014 i 6/2016

36 <http://rem.rs/uploads/files/Zapisnici/ZAPISNIK%20sa%20326.%20vanredne%20sednice%2022.01.2019.pdf> - strana 3

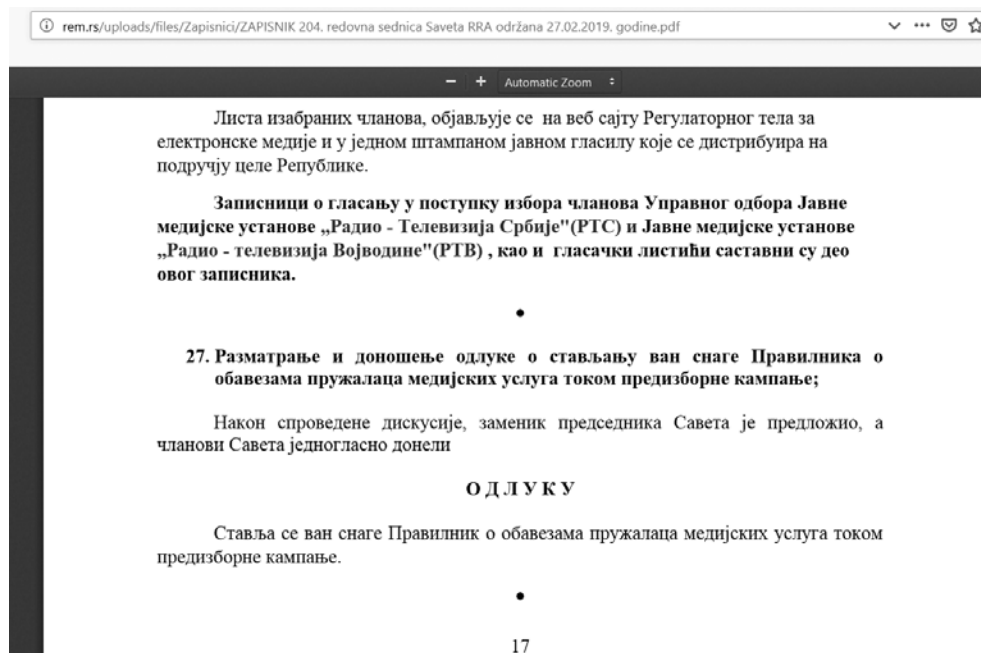
37 <http://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2019/01/interpretativno-saopštenje-povodom-stavljanja-van-snage-liste-kanala-za-koje-je-predvidjen-obavezan-prenos>

38 Službeni glasnik RS, broj 98/2006

navedenog isti član zabranjuje akte kojima se, "suprotno zakonu, ograničava slobodna konkurencija, stvaranjem ili zloupotrebom monopolskog ili dominantnog položaja". U konkretnom slučaju ne postoji odluka Ustavnog suda da je norma ZEM-a suprotna Ustavu, ne ulazeći u suštinu i posledicama koje je obaveza donošenja Liste prouzrokovala. S druge strane, ukoliko je REM smatrao da ZEM sadrži odredbe kojima se krši Ustav on je morao preduzeti sve mere da se ove nepravilnosti otklone, a ne da, kao organ uprave, postupa van svojih ovlašćenja smatrajući da je Ustavni sud. Ovi argumenti se ne iznose kao odgovor na pitanje da li je obavezu operatora trebalo redefinisati, već o poštovanju propisa i procedura za ispitivanje ustavnosti pravnih akata.

15. Drugi dokument *Pravilnik o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje*³⁹ Savet je 27. februara 2019. godine, na osnovu člana 25 i 33 ZEM, stavio van snage *Pravilnikom o prestanku važenja Pravilnika o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje*.⁴⁰ Odluka je doneta na 204. redovnoj sednici Saveta⁴¹ na kojoj je jednoglasno usvojen predlog da se ovaj pravilnik stavi van snage. Takođe, konstatovano je da je sprovedena diskusija, ali se u zapisniku ne nalazi nijedna rečenica koja bi se mogla smatrati obrazloženjem za donošenje odluke.

Slika broj 1 - Izvod iz zapisnika sa 204. redovne sednice Saveta

39 Službeni glasnik RS, broj 55/2015 i 90/2017

40 Službeni glasnik RS, broj 15/2019

41 <http://rem.rs/uploads/files/Zapisnici/ZAPISNIK%20204.%20redovna%20sednica%20Saveta%20RRA%20odr%C5%BEana%2027.02.2019.%20godine.pdf>

PRAKSA

16. Glavne preporuke u vezi sa kontrolom poštovanja propisa koji regulišu rad medija tokom predizbornih kampanja definisane su u izveštaju od 2017. godine. Međutim, uvidom u podatke na internet stranici REM-a jasno je da se praksa ni najmanje nije promenila. Nakon predsedničkih izbora u aprilu 2017. godine održani su izbori u martu 2018. godine za odbornike grada Beograda.
17. Uzimajući u obzir prethodni izveštaj, zaključke i preporuke očekivalo se da će se praksa REM-a unaprediti, odnosno da odluke budu transparentnije sa detaljnijim obrazloženjima. U tom periodu na internet stranici REM-a mogla se pronaći lista prijava građana⁴² koji su ukazivali na kršenje propisa koji regulišu postupanja medija tokom predizbornih kampanja. Međutim, REM umesto da napravi korake da unapredi svoju praksu, on je 2018. godine postupio potpuno suprotno i onemogućio građanima da imaju pristup informacijama u vezi sa prijavama i odlukama.
18. Jedino što je objavljeno na internet stranici REM-a su saopštenja za medije o monitoringu predizbornih spotova, kao i zapisnici sa sednica Saveta:
 - i. Na 294. vanrednoj sednici Saveta koja je održana 17. februara 2018. godine⁴³ razmatrana je prijava JMU RTS o spornom sadržaju u političkoj oglasnoj poruci „Gradonačelnik“. REM je naložio da se hitno obustavi emitovanje predizborne oglasne poruke „Gradonačelnik“ izborne liste „Aleksandar Vučić –Zato što volimo Beograd“ koja sadrži zapise likova kandidata Dragana Đilasa i Aleksandra Šapića. Isti dan REM je objavio i saopštenje za medije⁴⁴ koje ima detaljniju sadržinu nego odluka.

42 <http://www.rem.rs/sr/predsednicki-izbori-2017/izbori-2017-prijave-i-postupanja-saveta>

43 http://rem.rs/uploads/files/Zapisnici/ZAPISNIK%20sa%20294.%20vanredne%20sednice%2017.02.2018_1.pdf

44 <http://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2018/02/saopstenje-za-medije-povodom-zahteva-jmu-rts-za-monitoringom-predizbornog-spota-gradonacelnik-izborne-liste-aleksandar-vucic-zato-sto-volim-beograd>

Slika broj 2 – Uporedni prikaz zapisnika sa 294. vanredne sednice Saveta i saopštenja od 17. februara 2018. godine

www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2018/02/saopstenje-za-mediје-povodom-zahteva-jmu-rtc-za-monitoringom-predizbornog-spota-grad

Саопштење за медије поводом захтева ЈМУ РТС за мониторингом предизборног спота „Градоначелник“ изборне листе „Александар Вучић – Зато што волим Београд“

17. фебруар 2018. 20:10:05

Саопштење за медије

На данашњој 294. ванредној седници, а на основу јучерашњег захтева ЈМУ Радио Телевизија Србије за мониторингом предизборног спота „Градоначелник“ изборне листе „Александар Вучић – Зато што волим Београд“, Савет Регулаторног тела за електронске медије је на основу Извештаја Службе за надзор и анализу, донео Одлуку да подносиоцу пријаве ЈМУ РТС и свим другим пружаоцима медијских услуга наложи да, у смислу чл. 15. ст. 1. Закона о оглашавању, хитно обуставе емитовање ове предизборне огласне поруке која садржи записе ликова кандидата других изборних листа, без претходно прибављене њихове сагласности. У случају непоштовања одлуке Савета РЕМ-а, Регулатор ће покренути поступке изрицања мера предвиђених Законом о електронским медијима.

Образложење

У програму пружаоца медијских услуга РТС 1, 17. фебруара 2018. године, (емисија Жикина шареница 9:08 - 11:00, предизборни блок огласних порука 9:42:58 – 9:44:54, политичка огласна порука 9:43:52 - 9:44:51) уочена је политичка огласна порука (предизборни спот) „Градоначелник“ у трајању од 59 секунди изборне листе „Александар Вучић – Зато што волим Београд“.

У наведеном споту се у три кадра (9:43:59-9:44:01 и два везана кадра 9:44:40-9:44:45) појављује слика Драгана Ђиласа и Александра Шапића, носилаца других изборних листа на локалним изборима за град Београд.

Сходно члану 15. став 1. Закона о оглашавању, огласна порука која садржи лично добро на основу кога се може утврдити или препознати идентитет лица, може се објавити у програму пружаоца медијске услуге једино уз претходни пристанак лица на које се лично добро односи. У конкретном случају, предметна огласна порука садржи фотографски запис ликова кандидата других изборних листа Драгана Ђиласа и Александра Шапића, те се иста може објавити једино уз њихов претходни пристанак.

Закључак: Објављивањем овакве огласне поруке у свом програму без прибављања претходног пристанка лица на које се лично добро односи, пружалац медијске услуге повређује одредбу члана 15. став 1. Закона о оглашавању, што је основ за хитно обустављање емитовања предизборне поруке, односно, у супротном, за покретање поступка изрицања мера предвиђених Законом о електронским медијима.

Регулаторно тело за електронске медије

rem.rs/uploads/files/Zapisnici/ZAPISNIK sa 294. vanredne sednice 17.02.2018_1.pdf

... ☆

2. Разматрање и доношење одлуке поводом Извештаја стручне службе РЕМ по пријави ЈМУ РТС о спорном садржају у политичкој огласној поруци „Градоначелник“

•

2. Разматрање и доношење одлуке поводом Извештаја стручне службе РЕМ по пријави ЈМУ РТС о спорном садржају у политичкој огласној поруци „Градоначелник“

Након разматрања наведеног чланови Савета су једногласно донели

ОДЛУКУ

да се на, основу извештаја стручне службе РЕМ, подносиоцу пријаве ЈМУ РТС и другим пружаоцима медијских услуга наложи да, у смислу чл. 15. ст. 1. Закона о оглашавању, хитно обуставе емитовање предизборне огласне поруке „Градоначелник“ изборне листе „Александар Вучић – Зато што волим Београд“ која садржи записе ликова кандидата Драгана Ђиласа и Александра Шапића.

•

Седница завршена у 19:30 часова.

- ii. Na 296. vanrednoj sednici Saveta koja je održana 23. februara 2018. godine⁴⁵ razmatrana je prijava JMU RTS o o političkoj oglasnoj poruci „Đilas 1 i 1“ izborne liste „Dragan Đilas – Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju“. REM je utvrdio da nema elemenata koji bi bili u suprotnosti sa Zakonom o oglašavanju niti ima povrede drugih zakona o medijima, kao ni elemenata diskriminacije drugih izbornih lista. Isti dan REM je objavio i saopštenje za medije⁴⁶ koje ima detaljniju sadržinu nego odluka.
19. Razmatrajući sadržinu ove dve odluke jasno se može uočiti da je prvi spot (pod tačkom i.) za koji je doneta mera o hitnom obustavljanju emitovanja, a za drugi spot (pod tačkom ii.) JMU RTS je tražio mišljenje REM-a pre nego što je spot emitovan. Na osnovu navedenog može se zaključiti da RTS nije postupao jednako u istim situacijama.

Slika broj 3 – Primer različitog reagovanja RTS-a u istim situacijama tokom predizborne kampanje 2018. godine

www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2018/02/saopstenje-za-medije-povodom-zahteva-jmu-rts-za-monitoringom-predizbornog-spota-grad

Саопштење за медије поводом захтева ЈМУ РТС за мониторингом предизборног спота „Градоначелник“ изборне листе „Александар Вучић – Зато што волим Београд“

17. фебруар 2018. 20:10:05

Саопштење за медије

На данашњој 294. ванредној седници, а на основу јучерашњег захтева ЈМУ Радио Телевизија Србије за мониторингом предизборног спота „Градоначелник“ изборне листе „Александар Вучић – Зато што волим Београд“, Савет Регулаторног тела за електронске медије је на основу Извештаја Службе за надзор и анализу, донео Одлуку да подносиоцу пријаве ЈМУ РТС и свим другим пружаоцима медијских услуга наложи да, у смислу чл. 15. ст. 1. Закона о оглашавању, хитно обустави емитовање ове предизборне оglasне поруке која садржи записе ликова кандидата других изборних листа, без претходно прибављене њихове сагласности. У случају непоштовања одлуке Савета РЕМ-а, Регулатор ће покренути поступке изрицања мера предвиђених Законом о електронским медијима.

Образложење

У програму пружаоца медијских услуга РТС 1, 17. фебруара 2018. године, (емисија Жикина шареница 9:08 - 11:00, предизборни блок оglasних порука 9:42:58 – 9:44:54, политичка оglasна порука 9:43:52 - 9:44:51) уочена је политичка оglasна порука (предизборни спот) „Градоначелник“ у трајању од 59 секунди изборне листе „Александар Вучић – Зато што волим Београд“. У наведеном споту се у три кадра (9:43:59-9:44:01 и два везана кадра 9:44:40-9:44:45) појављује слика Драгана Ђиласа и Александра Шапића, носилаца других изборних листа на локалним изборима за град Београд. Сходно члану 15. став 1. Закона о оглашавању, оglasна порука која садржи лично добро на основу кога се може утврдити или препознати идентитет лица, може се објавити у програму пружаоца медијске услуге једино уз претходни пристанак лица на које се лично добро односи. У конкретном случају, предметна оglasна порука садржи фотографски запис ликова кандидата других изборних листа Драгана Ђиласа и Александра Шапића, те се иста може објавити једино уз њихов претходни пристанак.

Закључак: Објављивањем овакве оglasне поруке у свом програму без прибављања претходног пристанка лица на које се лично добро односи, пружалац медијске услуге повремено одређу члана 15. став 1. Закона о оглашавању, што је основ за хитно обустављање емитовања предизборне поруке, односно, у супротном, за покретање поступка изрицања мера предвиђених Законом о електронским медијима.

Регулаторно тело за електронске медије

45 http://rem.rs/uploads/files/Zapisnici/ZAPISNIK%20sa%20296.%20vanredne%20sednice%2023.02.2018_1.pdf

46 <http://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2018/02/saopstenje-za-medije-povodom-zahteva-jmu-rts-za-monitoringom-predizbornog-spota-djilas-jedan-i-jedan-izborne-liste-dragan-djilas-beograd-odlucuje-ljudi-pobeduju>

Саопштење за медије поводом захтева ЈМУ РТС за мониторингом предизборног спота „Ђилас један и један“ изборне листе „Драган Ђилас – Београд одлучује – Људи побеђују“

23. фебруар 2018. 19:10:21

Саопштење за медије

На данашњој 296. ванредној седници, а на основу данашњег захтева ЈМУ Радио Телевизија Србије за мониторингом предизборног спота „Ђилас један и један“ изборне листе „Драган Ђилас – Београд одлучује – Људи побеђују“, Савет Регулаторног тела за електронске медије је на основу Извештаја Службе за надзор и анализу, донео Одлуку да подносиоцу пријаве ЈМУ РТС и свим другим пружаоцима медијских услуга одобри емитовање ове предизборне политичке поруке, с обзиром да нема елемената кршења Закона о оглашавању, нити било ког закона из сета закона о медијима.

Образложење

На основу увида у садржај политичке огласне поруке (предизборног спота) „Ђилас 1 и 1“ изборне листе „Драган Ђилас – Београд одлучује. Људи побеђују“, стручна служба Регулаторне агенције за електронске медије (РЕМ) мишљења је да нема елемената који би били у супротности са Законом о оглашавању нити има повреде других закона о медијима, као ни елемената дискриминације других изборних листа.

ЈМУ РТС доставио је на давање мишљења политичку огласну поруку „Ђилас 1 и 1“ изборне листе „Драган Ђилас – Београд одлучује. Људи побеђују“ за коју је планиран почетак емитовања на програму РТС, почев од 25.02.2018. године.

ОПИС:

„Наравно, не пада вам ни на памет да гласате за број један.

А да пробате да гласате овако:

Сад већ може зар не. Једноставно је један и један - једанаест. Ђилас. Београд одлучује. Људи побеђују“.

Предизборни спот траје 15 секунди.

Регулаторно тело за електронске медије

20. На 301. ванредној седници Савета која је одржана 21. марта 2018. године⁴⁷ усвојен је извештај Службе за надзор и анализу „Предизборне огласне поруке у кампањи за изборе за одборнике Скупштине града Београда 12.2.2018.-1.3.2018. године“. У одлуци је констатовано да ће извештај бити објављен на интернет страници REM-а и достављен Агенцији за борбу против корупције.
21. На интернет страници REM-а објављен је извештај⁴⁸ који садржи податке о структури програма за период од 12. фебруара до 01. марта 2018. године о предизборним огласним порукama за пет пружалача медијских услуга (РТV PINK, Радио Телевизија Србије 1, ТВ Прва, Hepi TV и O2 TV). Према подацима предизборне огласне поруке су најдуже трајале на РТВ PINK-у 3:13:41, односно 33,23%. Укупно трајање предизборних огласних порука код свих наведених пружалача медијских услуга је 9:42:48.
22. На изборима за одборнике Скупштине града Београда учествовало је седам изборних листа. Извештај садржи само број предизборних огласних порука по изборним листама, али не и укупно време. Због тог propusta извештај је непотпун и не даје праву слику о

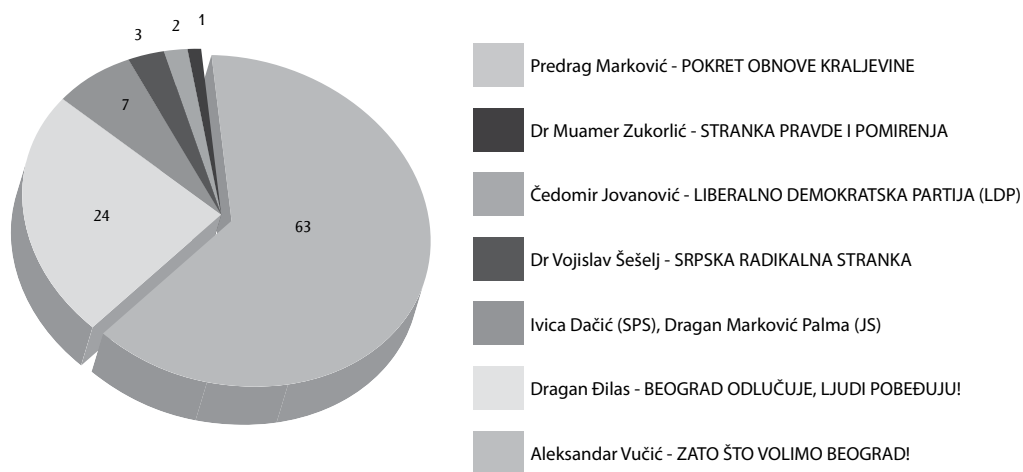
47 http://rem.rs/uploads/files/Zapisnici/ZAPISNIK%20sa%20301.%20vanredne%20sednice%2021.03.2018_1.pdf

48 <http://rem.rs/uploads/files/Zapisnici/Politi%C4%8Dko%20ogla%C5%A1avanje%202018.pdf>

zastupljenosti izbornih lista tokom kampanje. Na osnovu objavljenih podataka može se procentualno izračunati zastupljenost u broju emitovanja, ali ne ukupno vreme trajanja svih oglasnih poruka jedne izborne liste.

23. Mada je u zapisniku sa 301. vanredne sednice navedeno da se razmatrao izveštaj Službe za nadzor i analizu uočava se da u izveštaju ne postoji analiza sa stručnom ocenom, zaključcima i predlozima za uklanjanje manjkavosti. U izveštaju su tabelarno prikazana samo dva podatka: trajanje predizbornih oglasnih poruka po pružaocima medijskih usluga i broj predizbornih oglasnih poruka po izbornim listama.

Slika broj 4 - Prikaz zastupljenosti predizbornih oglasnih poruka po izbornim listama u procentima

24. Zbog netransparentnog objavljivanja svih relevantnih informacija za analizu BIRODI je podneo zahtev za pristup informacijama od javnog značaja kojim je tražio da se dostave podaci iz baze REM-a koji su pogodni za dalju obradu i analizu.

POSTUPAK JAVNE NABAVKE SOFTVERA ZA MONITORING

25. U analizi sprovođenja postupka javne nabavke softvera tokom 2017. godine bavili smo se procedurom i mišljenjem Uprave za javne nabavke. Nastavak monitoringa rada REM-a vezujemo za njegovu transparentnost u poštovanju normi Zakona o javnim nabavkama⁴⁹ i specifičnostima nabavke “usluge održavanja i dorade softera za monitoring” tokom 2018. i 2019. godine.
26. Najveći problem u javnoj nabavci za usluge održavanja softvera je vrsta postupka javne nabavke. U konkretnom slučaju, REM se odlučio za pregovarački postupak bez

49 Službeni glasnik RS, broj 124/2012, 14/2015 i 68/2015

objavljivanja poziva za podnošenje ponuda.⁵⁰ Ova vrsta postupka omogućava REM-u da neposredno pregovara sa jednim ili sa više ponuđača o elementima ugovora o javnoj nabavci.

27. Zbog opasnosti da dođe do zloupotrebe, odnosno izbegavanja poštovanja načela konkurentnosti, REM je imao obavezu da se obrati Upravi za javne nabavke⁵¹ (u daljem tekstu: Uprava) za mišljenje.
28. REM je 20. novembra 2017. godine podneo zahtev Upravi u kojem je tražio da mišljenje o sprovođenju pregovaračkog postupka bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda. Uprava je donela pozitivno mišljenje i odobrila ovu vrstu postupka.⁵² Osnov za pozitivno mišljenje se nalazi u izjavi REM-a da je privredno društvo "Informatika" a.d. jedini vlasnik "izvornog koda softvera za redovni monitoring i softvera za politički monitoring i da to svoje pravo nije preneo na treća lica, te samim tim samo on može pristupiti i vršiti održavanje i dopune predmetnih softvera".
29. Međutim, Uprava se u mišljenju ogradila od zloupotreba REM-a kroz obrazloženje da je odluka zasnovana "na oceni ispunjenosti formalno pravnih uslova za primenu pregovaračkog postupka bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda". S druge strane o pitanju celishodnosti postupka Uprava se nije bavila i ostavila je REM-u da ispita da li je postupanje u skladu sa načelima ekonomičnosti i efikasnosti⁵³.
30. Odmah po dobijanju pozitivnog mišljenja REM je 29. decembra 2017. godine na Portalu javnih nabavki (u daljem tekstu: Portal) objavio obaveštenje o pokretanju postupka i konkursnu dokumentaciju.⁵⁴ Međutim, REM je 16. januara 2018. godine doneo odluku o obustavi postupka⁵⁵ jer do 08. januara 2018. godine nije stigla ponuda privrednog društva "Informatika" a.d. Vrednost javne nabavke je 794.632,00 bez PDV-a.
31. REM se 01. februara 2018. godine drugi put sa istim pitanjem, za istog ponuđača obratio Upravi za mišljenje. Uprava je 14. februara 2018. godine donela identično mišljenje⁵⁶ kojim je odobrila pregovarački postupak bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda.
32. U skladu sa mišljenjem Uprave REM je 21. februara 2018. godine objavio obaveštenje o sprovođenju postupka i konkursnu dokumentaciju.⁵⁷ Odluka o dodeljenom ugovoru⁵⁸ je objavljena 07. marta 2018. godine u kojoj je navedeno da se ugovor zaključuje sa privrednim društvom „Informatika“ a.d. Ponuđač je dostavio ponudu za svoje usluge u

50 Isto, član 21

51 <http://www.ujn.gov.rs/>

52 <http://portal.ujn.gov.rs/MisljenjeUJNPrikaz.aspx?idd=1701037>

53 Zakon o javnim nabavkama, član 9: „Naručilac je dužan da u postupku javne nabavke pribavi dobra, usluge ili radove odgovarajućeg kvaliteta imajući u vidu svrhu, namenu i vrednost javne nabavke. Naručilac je dužan da obezbedi da se postupak javne nabavke sprovodi i dodela ugovora vrši u rokovima i na način propisan ovim zakonom, sa što manje troškova vezanih za postupak i izvršenje javne nabavke.“

54 <http://portal.ujn.gov.rs/Dokumenti/JavnaNabavka.aspx?idd=1730025>

55 Odluka o obustavi postupka broj 05-2510/17-16 od 15. januara 2018. godine

56 <http://portal.ujn.gov.rs/MisljenjeUJNPrikaz.aspx?idd=1778229>

57 <http://portal.ujn.gov.rs/Dokumenti/JavnaNabavka.aspx?idd=1782740>

58 Odluka o dodeljenom ugovoru broj 05-299/18-15 od 06. marata 2018. godine

vrednosti od 1.860.000,00 dinara bez PDV-a, dok je procenjena vrednost javane nabavke 1.970.833,00 dinara bez PDV-a.

33. Uzimajući u obzir procenjenu vrednost javne nabavke u iznosu od 794.632,00 dinara bez PDV-a koja je sprovedena u januaru 2018. godine i procenjenu vrednost u iznosu od 1.970.833,00 dinara bez PDV-a za javnu nabavku u februaru 2018. godine jasno je da REM nije ispitao tržište. Ako se pogleda obaveštenje o pokretanju pregovaračkog postupka može se uočiti da je predmet javne nabavke od februara 2018. godine proširen u odnosu na javnu nabavku od decembra 2017. godine što znači da REM nije dobro planirao svoju nabavku u vezi sa potrebama.
34. Takođe, značajno je napomenuti da je procenjena vrednost za javnu nabavku bila 794.632,00 dinara bez PDV-a, dok je druga u iznosu od 1.970.833,00 dinara bez PDV-a. Zbog veoma različitih vrednosti javne nabavke može se postaviti i pitanje zbog čega "Informatika" a.d. nije poslala ponudu za javnu nabavku iz januara 2018. godine, a pojavila se kao ponuđač u februaru 2018. godine. Jedino što se može zaključiti je da je razlog procenjena vrednost javne nabavke.

Slika broj 5 - Izvod iz obaveštenju o pokretanju pregovaračkog postupka bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda

Република Србија
РЕГУЛАТОРНО ТЕЛО
ЗА ЕЛЕКТРОНСКЕ МЕДИЈЕ

Број: 05-2510/17-12
Датум: 27.12.2017. године
Београд

**ОБАВЕШТЕЊЕ О ПОКРЕТАЊУ ПРЕГОВАРАЧКОГ ПОСТУПКА
БЕЗ ОБЈАВЉИВАЊА ПОЗИВА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ПОНУДА**

Назив наручиоца: — Регулаторно тело за електронске медије
Адреса наручиоца: Трг Николе Пашића број 5, 11000 Београд
Интернет адреса Наручиоца: www.rem.rs;
Врста Наручиоца: Остало.
Врста поступка јавне набавке: јавне набавке мале вредности
Врста предмета: Услуге
Предмет јавне набавке:

ОРН - 72267000 - Услуге одржавања и поправке софтвера

Основ за примену преговарачког поступка и подаци који оправдавају његову примену:
Правни основ за примену:

Република Србија
РЕГУЛАТОРНО ТЕЛО
ЗА ЕЛЕКТРОНСКЕ МЕДИЈЕ

Број: 05-299/18-11
Датум: 21.02.2018. године
Београд

**ОБАВЕШТЕЊЕ О ПОКРЕТАЊУ ПРЕГОВАРАЧКОГ ПОСТУПКА
БЕЗ ОБЈАВЉИВАЊА ПОЗИВА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ПОНУДА**

Назив наручиоца: — Регулаторно тело за електронске медије
Адреса наручиоца: Трг Николе Пашића број 5, 11000 Београд
Интернет адреса Наручиоца: www.rem.rs;
Врста Наручиоца: Остало.
Врста поступка јавне набавке: јавне набавке мале вредности
Врста предмета: Услуге
Предмет јавне набавке: Услуге одржавања и допуне софтвера за мониторинг

72267000 - Услуге одржавања и поправке софтвера
72265000 - Услуге конфигурације софтвера
72261000 - Услуге софтверске подршке

35. Kada je u pitanju javna nabavka za 2019. godinu može se reći da je procedura potpuno ista, odnosno da se REM 01. februara 2019. godine obratio Upravi za mišljenje kako bi mogao da sprovede pregovarački postupak bez objavljivanja poziva za podnošenje ponude i da je Uprava 07. februara 2019. godine donela pozitivno mišljenje.⁵⁹ Međutim, na Portalu se ne može pronaći informacija o pokretanju pregovaračkog postupka za usluge održavanja i popravke softvera.

Slika broj 6 - Izvod sa Portala javnih nabavki o postupcima koje je sproveo REM za održavanje i doradu softvera za monitoring

Назив	наручилац	последња активност
Услуге мобилне телефоније	Регулаторно тело за електронске медије	18.04.2019 14:26
Услуге чишћења пословних просторија	Регулаторно тело за електронске медије	08.04.2019 12:48
Услуге осигурања	Регулаторно тело за електронске медије	04.04.2019 15:05
Услуге набавке авио карата и хотелског смештаја у ...	Регулаторно тело за електронске медије	01.03.2019 14:28
Набавка горива	Регулаторно тело за електронске медије	14.02.2019 14:26
Резервни делови за рачунарску опрему и рачунарски ...	Регулаторно тело за електронске медије	14.08.2018 12:32
Услуге набавке авио карата и хотелског смештаја у ...	Регулаторно тело за електронске медије	20.06.2018 14:57
Услуге одржавања и дораде софтера за мониторинг	Регулаторно тело за електронске медије	05.04.2018 10:57
Услуга чишћења пословних просторија	Регулаторно тело за електронске медије	05.04.2018 10:31
Услуге осигурања	Регулаторно тело за електронске медије	30.03.2018 12:24
Гориво	Регулаторно тело за електронске медије	13.03.2018 14:09
Услуге одржавања софтера за мониторинг	Регулаторно тело за електронске медије	23.01.2018 15:00
Резервни делови за рачунарску опрему и рачунарски ...	Регулаторно тело за електронске медије	02.11.2017 13:50
Услуге набавке авио карата и хотелског смештаја	Регулаторно тело за електронске медије	13.06.2017 07:58

36. Na Portalu u sekciji koja sadrži planove javnih nabavki REM je objavio da će u 2019. godini spovesti javnu nabavku za održavanje i doradu softvera u februaru 2019. godine i da je procenjena vrednost 3.750.000,00 dinara bez PDV-a.

⁵⁹ <http://portal.ujn.gov.rs/MisljenjeUJNPrikaz.aspx?idd=2212347>

Slika broj 7 - Izvod iz plana javnih nabavki REM-a za održavanje i doradu softvera za monitoring

	Остале напомене:	интерни број поступка: 1.2.1.							
1.2.2	Услуге осигурања	1,190,476	1,190,476	1,250,000	55210	поступак јавне набавке мале вредности	2 2019	3 2019	2 2020
		По годинама: 2019-1.190.476							
	Напомена:	Набавка се спроводи у циљу осигурања возила, лица и обезбеђења здравственог гутног осигурања							
	Разлог и оправданост набавке:	Процењена вредност је утврђена на основу утрошана средства у претходној години и пројекције троškova у наредној години							
	Начин утврђивања проценјене вредности:	интерни број поступка: 1.2.3.							
1.2.3	Услуге одржавања и dorade softvera за monitoring	3,750,000	3,750,000	4,500,000	532101	поступак јавне набавке мале вредности	1 2019	2 2019	1 2020
		По годинама: 2019-3.750.000							
	Услуге одржавања softvera за monitoring								
	Напомена:	Набавка се спроводи ради обављања редовних активности на основу уређених Законом о електронским медијима							
	Разлог и оправданост набавке:	Процењена вредност је утврђена на основу месечних обавеза							
	Начин утврђивања проценјене вредности:	интерни број поступка: 1.2.3.							
1.2.4	Услуге чишћења пословних просторија	1,000,000	1,000,000	1,200,000	53210	поступак јавне набавке мале вредности	1 2019	2 2019	1 2020
		По годинама: 2019-1.000.000							
	Напомена:	Набавка се спроводи у циљу обезбеђења одржавања хигијене у пословним просторијима							
	Разлог и оправданост набавке:	Процењена вредност је утврђена на основу троškova чишћења пословних просторија у претходној години и пројекције троškova у наредној години							
	Начин утврђивања проценјене вредности:	интерни број поступка: 1.2.4.							
	Остале напомене:								

Датум штампе: 14.01.2019

Страна 2 од 15

37. Prema podacima iz dokumenata objavljenih na Portalu i godišnjim planovima javnih nabavki uočeno je da se procenjena vrednost nabavke za održavanje i doradu softvera svake godine duplo uvećava:

- i. decembar 2017. godine⁶⁰ – 794.632,00 dinara bez PDV-a
- ii. februar 2018. godine⁶¹ – 1.970.833,00 dinara bez PDV-a
- iii. prema planu javnih nabavki za 2019. godinu⁶² - 3.750.000,00 dinara bez PDV-a

TRANSPARENTNOST

38. BIRODI je REM-u podneo zahtev za pristup informacijama od javnog značaja u kojem je tražio da mu se dostavi podatak da li je REM vršio monitoring za pružaoce medijskih usluga u periodu od 01. januara do 31. decembra 2018. godine (Javna medijska ustanova „Radio-televizija Srbije” (RTS); Preduzeće za informisanje i marketing PINK INTERNACIONAL COMPANY društvo sa ograničenom odgovornošću, Beograd - TV Pink; Radio difuzno preduzeće B92 ad, Beograd (Zemun) – O2.TV; PRVA TELEVIZIJA doo, Beograd – Prva; Preduzeće za marketing, izdavačku delatnost, radio i televiziju HAPPY TV doo, Beograd - Nacionalna Happy TV; N1 televizija). U slučaju potvrdnog odgovora BIRODI je tražio da mu se dostave informacije za koje podatke je sproveden monitoring. Takođe, zahtevani su podaci iz baze REM-a, ali u formatu da oni budu mašinski čitljivi, pogodni za dalju obradu i analizu. Poslednje pitanje se odnosilo na dostavljanje izveštaja koje je REM sačinio na osnovu podataka iz svoje baze.

39. REM je u svom odgovoru potpuno ignorisao pitanje o podacima iz baze i uputio BIRODI

60 <http://portal.ujn.gov.rs/Planovi/PlanJavneNabavke.aspx?idd=110133>

61 <http://portal.ujn.gov.rs/Planovi/PlanJavneNabavke.aspx?idd=118705>

62 <http://portal.ujn.gov.rs/Planovi/PlanJavneNabavke.aspx?idd=139520>

da analize i izveštaje može pronaći na određenim internet adresama. Međutim, BIRODI smatra da je ovakav odgovor nepotpun i da pokazuje da REM prikupljene podatke nije učinio dostupnim zainteresovanim istraživačima.

40. Uvidom u izveštaj o načinu ispunjavanja zakonskih programskih obaveza Javnog medijskog servisa Radio-televizije Srbije za period od 01. januara do 31. decembra 2018. godine⁶³ jasno je da postoje praznine koje se mogu popuniti dubljim analizama i izveštajima sa detaljnijom sadržinom. Primer za to je statistika programa koja sadrži listu od 11 žanrova među kojima je i „informativni program”. Ukupno emisiono vreme prvog kanala Radio-televizije Srbije (RTS1) u 2018. godini je 363:00:23:40, dok je informativni program trajao 122:11:16:44 (33,74% učešća).
41. Međutim, dalja kvantitativna i kvalitativna analiza informativnog programa na osnovu izveštaja REM-a nije moguća. Da bi dobili pravu sliku svih žanrova (vrsta sadržaja) neophodno je da REM otvori sve podatke i učini ih dostupnim i obradivim. Plasiranje čistih brojki bez obrazloženja ne može se smatrati analizom i izveštavanjem koji će doprineti unapređenju rada pružalaca medijskih usluga.
42. Rad REM-a u 2018. godini je za transparentnost dobio lošiju ocenu u odnosu na 2017. godinu jer je zaključao podatke o svom radu i nije pružio mogućnost građanima da aktivno učestvuju o oceni rada medija. REM je u potpunosti isključio građane i udruženja građana da se bave istraživačkim radom i da svojim predlozima utiču na unapređenje medija.
43. Da bi se obezbedila transparentnost rada REM-a BIRODI je podneo žalbu Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti jer od REM-a nije dobio informacije koje je tražio u zahtevu. Naime, REM BIRODI-ju nije dostavio podatke iz svoje baze za monitoring, već je samo uputio na objavljene izveštaje.

ZAKLJUČAK

44. Kvantitativna i kvalitativna ocena transparentnosti REM-a je veoma niska. Kada je u pitanju kvantitativna transparentnost može se zaključiti da je REM građanima uskratio informacije koje su bile dostupne pre 2018. godine. Iz ugla kvaliteta objavljenih informacija utvrđeno je da je njihova sadržina minimalna, odnosno da ispunjava samo deo formalnih parametara (usvojena odluka, ali bez obrazloženja).
45. Postupanje REM-a prilikom usvajanja odluka, izmene akata iz svoje nadležnosti nisu u skladu sa normama koje uređuju ovaj postupak. Posebno ističemo da REM nije iskoristio mehanizme za ocenu ustavnosti pojedinih zakonskih normi.
46. Građani nemaju mogućnost javne komunikacije sa REM-om koja bi se ogledala kroz objavu prijavi i odluka po prijavama.
47. Podaci koje je REM prikupio za monitoring pružalaca medijskih usluga nisu dostupni u formatu koji je pogodan za dalju obradu i analizu.

63 <http://rem.rs/uploads/files/RDUS-i-RDUV/2018/RTS%20-%20godini%20C5%A1niji%20izve%20C5%A1taj%202018.pdf>

48. Javna nabavka softvera za monitoring koja je sprovedena kroz pregovarački postupak bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda ne sme biti argument kojim se isključuje transparentnost i zaključavaju podaci. Javnost nije zainteresovana za kod softvera, već samo da podatke koje je REM dužan da prikuplja.

PREPORUKE

49. Pokrenuti postupke koji bi doprineli većoj transparentnosti rada REM-a.
50. Zahtevati od REM-a obrazloženja za donošenje pojedinih odluka.
51. Aktivnije primeniti mehanizam zahteva za pristup informacijama od javnog značaja u cilju prikupljanja podataka o radu REM-a i objaviti njihove odgovore.
52. Inicirati pokretanje mehanizama zaštite ukoliko se ne dobije odgovor na zahteva za pristup informacijama od javnog značaja koji ispunjava kvalitativne i kvantitativne kriterijume.
53. Pokrenuti inicijative koje će imati za cilj da se građani u većem broju obraćaju REM-u podnošenjem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja i pritužbi.
54. Uraditi detaljniju kontrolu sprovođenja postupka javne nabavke za održavanje i doradu softvera za monitoring.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.774:327(497.11)(082)
32.019.5:327(497.11)(082)
659.3/.4(497.11)(082)

ГАВРИЛОВИЋ, Зоран, 1973-
Svet u medijima / Zoran Gavrilović, Dražen Pavlica, Marina
Mijatović. - Beograd : Biro za društvena istraživanja, 2019
(Beograd : Šprint d.o.o.). - 82 str. : ilustr. ; 25 cm

Tiraž 100. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-920719-3-5

1. Павлица, Дражен, 1971- [аутор] 2. Мијатовић, Марина,
1976- [аутор]
а) Масовни медији -- Мониторинг -- Истраживање б)
Масовни медији -- Међународни односи -- Србија --
Истраживање

COBISS.SR-ID 276774412